

Treball de Fi de Grau

Títol

Montserrat Roig i l'art d'entrevistar:
estudi documental del fons personal i testimonis d'ofici

Autoria

Maria del Mar Riera Mieras

Professorat tutor

Teresa Ferré Panisello

Grau

Comunicació Audiovisual	☐
Periodisme	☒
Publicitat i Relacions Públiques	☐
Comunicació Interactiva	☐
Comunicació de les Organitzacions	☐

Tipus de TFG

Projecte	☐
Recerca	☒

Data

Del 3 al 7 de juny del 2024	☒
26 de juliol del 2024	☐

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	Montserrat Roig i l'art d'entrevistar: anàlisi documental del fons personal i testimonis d'ofici		
Castellà:	Montserrat Roig i el arte de entrevistar: análisis documental del fondo personal y testimonios de oficio		
Anglès:	Montserrat Roig and the art of interviewing: documental analysis on her personal collections and the memories of a career		
Autoria:	Maria del Mar Riera Mieras		
Professorat tutor:	Teresa Ferré Panisello		
Curs:	2023-2024	Grau:	Comunicació Audiovisual
			Periodisme
			Publicitat i Relacions Públiques
			Comunicació Interactiva
			Comunicació de les Organitzacions

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Montserrat Roig, periodisme, gèneres periodístics, entrevista, metodologia de treball, fons personal, franquisme, Guerra Civil
Castellà:	Montserrat Roig, periodismo, géneros periodísticos, entrevista, metodología de trabajo, fondo personal, franquismo, Guerra Civil
Anglès:	Montserrat Roig, journalism, journalistic genres, interview, working method, personal collection, Francoism, Spanish Civil War

Resum del Treball de Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	Aquest Treball de Fi de Grau aborda la figura de Montserrat Roig com a periodista endinsant-nos en l'entrevista com a gènere, atès que concretament ens centrem en la faceta d'entrevistadora. L'objectiu principal és investigar la seva metodologia de treball a l'hora de fer entrevistes, tant escrites com audiovisuals. Per això, partim del fons personal de Montserrat Roig dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya, que es converteix en la font primària principal del treball, secundada per testimonis que van treballar amb Roig, com ara Pilar Aymerich i Àlex Broch, a més d'autors que l'han estudiada, com per exemple Aina Torres i Albert Forns, i fonts documentals sobre la seva biografia i l'entrevista com a gènere.
Castellà:	Este Trabajo de Fin de Grado aborda la figura de Montserrat Roig como periodista adentrándonos en la entrevista como género, dado que concretamente nos centramos en la faceta de entrevistadora. El objetivo principal es investigar su metodología de trabajo al hacer entrevistas, tanto escritas como audiovisuales. Por este motivo, el punto de partida es el fondo personal de Montserrat Roig depositado en el Arxiu Nacional de Catalunya, que se convierte en la fuente primaria principal del trabajo, secundada por testigos que trabajaron con Roig, como Pilar Aymerich y Àlex Broch, además de autores que la han estudiado, como por ejemplo Aina Torres y Albert Forns, y fuentes documentales sobre su biografía y la entrevista como género.
Anglès:	This Bachelor's Degree Final Project nalyses the figure of Montserrat Roig as a journalist by studying thoroughly into the interview as a genre, specifically highlighting her role as an interviewer. The main purpose of this thesis is to investigate her methodology when conducting interviews, both written and audiovisual. Therefore, the starting point is Montserrat Roig's personal collection filed at the Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), which becomes the main source for this work. Additionally, it is endorsed by testimonials who worked with Roig, such as Pilar Aymerich and Àlex Broch, as well as other authors who have studied her, including Aina Torres and Albert Frons, and documentary sources on her biography and the interview as a genre.

*Si em pregunten per què escric en català,
se m'acuden tres raons:
primer, perquè és la meua llengua;
segon, perquè és una llengua literària, i,
tercer, escric en català perquè em dona la gana.*

Montserrat Roig i Fransitorra

Índex de continguts

1. Introducció	2
2. Montserrat Roig: un objecte d'estudi viu.....	5
3. Escriure: quaranta-cinc anys de viure per escriure i escriure per viure.....	8
4. Definició de l'objecte d'estudi, objectius i preguntes de recerca	11
5. Marc teòric.....	12
5.1. Recorregut de l'entrevista com a gènere periodístic.....	13
6. Metodologia	21
7. Anàlisi documental.....	26
7.1. La generació de la República.....	35
7.2. La generació de la represa cultural durant el Franquisme	42
7.2.1. Arts escèniques.....	42
7.2.3. Periodistes	43
7.2.3. Escriptors i poetes	44
7.3. La generació de Montserrat Roig.....	46
7.4. L'ofici de periodista en la intimitat	47
8. Testimonis d'ofici.....	49
8.1. Pilar Aymerich.....	49
8.2. Àlex Broch.....	56
9. Conclusions	58
10. Bibliografia	62

Índex de taules

Taula 1. Unitats documentals relacionades amb les entrevistes	22
Taula 2. Personatges del món de les lletres i la cultura entrevistats en televisió i premsa.....	23
Taula 3. Anàlisi de la mostra	27

Índex de figures

Figura 1. Carpetes de Mercè Rodoreda, Llorenç Villalonga, Josep Pla i Joan Oliver.....	35
Figura 2. Contingut de la carpeta de Mercè Rodoreda (ANC1-389-T-340).....	37
Figura 3. Contingut de la carpeta de Llorenç Villalonga (ANC1-389-T-379).....	38
Figura 4. Contingut de la carpeta de Josep Pla (ANC1-389-T-320).....	40
Figura 5. Contingut de la carpeta de Joan Oliver (ANC1-389-T-314).....	41
Figura 6. Llista de personatges entrevistats per Montserrat Roig.....	45

1. Introducció

Aquest Treball de Fi de Grau té com a objectiu reivindicar la faceta de Montserrat Roig com a periodista i, més concretament, com a entrevistadora, un aspecte molt poc conegut i estudiat sobre una de les autores més importants de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX. A més, en general sempre s'han estudiat més homes periodistes que no pas dones periodistes, i ja no només això, sinó que també sol ser comú prendre com a referència professionals d'àmbit estatal i internacional, de manera que es deixen de banda periodistes que escriuen en llengua catalana. Per tant, aquest projecte també és una oportunitat per visibilitzar les dones periodistes i posar en valor el periodisme en català.

En un principi, la primera proposta d'aquesta recerca tenia com a objectiu l'estudi analíticodescriptiu de les entrevistes escrites i audiovisuals que Montserrat Roig va fer a personalitats rellevants del món de la cultura i de la societat que havien estat silenciades pel Franquisme. En concret, es pretenia partir de les entrevistes del programa televisiu *Personatges* de Ràdio Televisió Espanyola (RTVE), emès durant els anys 1977 i 1978, i de les de l'obra *Retrats paral·lels: una antologia*, dels periodistes Albert Forns i Gemma Ruiz, publicada el 2019. Per dur a terme la investigació, a més de llegir i visionar les entrevistes, es van realitzar els primers contactes amb autors que, tot i que no van conèixer personalment Roig, han estudiat la seva figura, bé des de la vessant biogràfica, com ara Aina Torres, o centrant-se a recuperar la seva faceta periodística, com ara Albert Forns i Gemma Ruiz.

Per això, en un primer moment vam conversar amb Albert Forns, amb qui vam parlar de l'antologia de *Retrats paral·lels* i ens va transmetre la seva preocupació per la transformació de l'entrevista com a gènere. Aleshores, ens va explicar que va recuperar els volums de *Retrats paral·lels* per fer-ne una edició amb Gemma Ruiz i així posar de manifest que “cal tornar a les entrevistes de qualitat”. Al capdavant, però, la finalitat del llibre és posar en relleu, sobretot, la manera d'entrevistar de Montserrat Roig, és a dir, “l'elaboració de l'entrevista com a peça literària i de qualitat, allunyada de la modalitat pregunta-resposta”, en paraules de Forns.

Més endavant, també vam conversar amb la periodista Aina Torres, que ha escrit una de les últimes biografies de Montserrat Roig, *La memòria viva* (2016), també centrada sobretot en la faceta periodística de l'autora. En aquest sentit, Torres ens va afirmar que “el periodisme de

Montserrat Roig ha passat molt més desapercbut que la seva literatura, malgrat que va ser una de les pioneres en el periodisme català a la televisió i una de les primeres dones que es van posar davant d'una càmera de televisió". De fet, la periodista ens va explicar que, quan Roig era petita, la seva mare, Albina Fransitorra, ja advertia que la seva filla "portava el periodisme a la sang", atès que, quan anaven a comprar al mercat, sempre feia preguntes indiscretes a la gent: "Tu, Montserrat, has de ser periodista perquè ets molt xafardera!". A més, ens va recordar que l'editor de l'autora, Josep Maria Castellet, va assegurar més d'una vegada que "n'hi havia que deien que Montserrat Roig era millor periodista que narradora". Així mateix, ens exposava Torres, Roig considerava que "el periodisme era la literatura paral·lela" i que, a final, la seva intenció era "lluitar contra l'oblit", tant mitjançant la literatura com el periodisme, perquè "si hi ha un acte d'amor, aquest és la memòria". Igualment, "hi ha molts punts en comú entre la literatura i el periodisme que no es poden desvincular de la seva manera de pensar; en realitat van de bracet, per això també és considerada una escriptora total", conclou la periodista.

Per motius personals i familiars, aquesta primera proposta i el seu desenvolupament es van haver d'abandonar durant un temps. El que semblava un retrocés, però, va acabar sent una oportunitat per enfocar la recerca des d'una altra perspectiva. Gràcies a la tutora, va sorgir una segona proposta, la definitiva: l'estudi del procés i la metodologia de treball de Montserrat Roig com a entrevistadora a partir del seu fons personal i d'alguns testimonis d'ofici.

L'antologia de Forns i Ruiz potser va ser un primer pas per reivindicar les entrevistes ja "històriques" de Roig i donar a conèixer i difondre la seva obra periodística entre un públic que no va viure els últims anys del règim franquista i la Transició, és a dir, el moment de publicació d'aquestes peces periodístiques als mitjans de comunicació. Aquest Treball de Fi de Grau, però, se centra en la metodologia treball de Roig, des del procés de documentació fins a la publicació de l'entrevista. Una manera d'abordar l'autora com a objecte d'estudi inèdita fins ara i una primera aproximació a la vessant d'entrevistadora gràcies al material del seu fons personal, que esdevé una porta oberta per a futures recerques des de la disciplina de la comunicació.

A més a més, l'enfocament d'aquest treball m'ha permès dues coses: capbussar-me per primera vegada en un arxiu, més concretament en un fons personal, i parlar amb testimonis que van treballar amb Montserrat Roig. D'una banda, submergir-me el fons personal de Montserrat Roig

ha estat gratificant perquè ha implicat crear una mena de relació privada amb l'autora, ja que he pogut veure la seva lletra, la seva manera de fer i algunes cartes personals, uns materials que malauradament moltes vegades no són públics ni accessibles. I, de l'altra, conversar amb testimonis com Pilar Aymerich i Àlex Broch ha significat acostar-me de primera mà a la manera de treballar de Roig i, alhora, conèixer persones que, al marge de Roig, també tenen una llarga i important trajectòria en els seus respectius camps.

Finalment, m'agradaria fer els agraïments. A la Teresa, per capgirar-me la idea inicial del treball i proposar-me un nou enfocament que s'ha acabat convertint en un regal que recordaré tota la vida; a la meva tieta Catalina, per animar-me des d'allà dalt i indirectament donar-me una segona oportunitat per poder coincidir amb la Teresa, emprendre aquesta nova aventura i deixar enrere el passat; a Pilar Aymerich, per obrir-me les portes del seu estudi i obsequiar-me amb una conversa que no oblidaré mai; a Àlex Broch, per atendre'm i ajudar-me malgrat el delicat estat de salut; als periodistes Aina Torres i Albert Forns, per la bona predisposició a conversar i endinsar-nos en Montserrat Roig; a l'Arxiu Nacional de Catalunya i als hereus de Montserrat Roig, per donar-me l'oportunitat i el permís d'accedir al fons personal, i a Montserrat Roig, per tot el llegat que ens ha deixat i per ser un referent en aquest camí que només acaba de començar.

2. Montserrat Roig: un objecte d'estudi viu

Montserrat Roig i Fransitorra (Barcelona, 13 de juny del 1946–Barcelona, 10 de novembre del 1991) és una de les escriptores més rellevants de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX, de manera que la seva figura i l'obra polièdrica que ens ha deixat com a llegat són objecte d'estudi des de diferents disciplines, especialment des de l'àmbit de la literatura comparada i els estudis sobre la memòria.

D'una banda, en són un exemple les tesis *Escrituras subversivas: una mirada comparativa transatlàntica de las obras de Gioconda Belli y Montserrat Roig*¹, de Yaosca X. Bautista, i *Mujer, trabajo y escritura. Representaciones culturales en la narrativa española contemporánea*², de Cristina Somolinos. I, de l'altra, la gran quantitat d'articles acadèmics i de premsa que hi ha disponibles, com ara «“La llengua soc jo”: identitat nacional i de gènere en Montserrat Roig»³ i «Exilis interiors i exteriors en els personatges de Maria Barba i Montserrat Roig»⁴, de Maria A. Francés; «Entre la memòria i el mite. Consideracions sobre *Els catalans al camps nazis* de Montserrat Roig»⁵, de Marta Marín; «Montserrat Roig, viatge d'anada i tornada»⁶, de Jordi Puntí, i també els del llibre *Catalan Women Writers and Artists: Revisionist Views from a Feminist Space*⁷, de Kathryn A. Everly, i els del monogràfic «Woman, history and nation in the works of Montserrat Roig and Maria Aurèlia Capmany»⁸, de la revista *Catalan Review*.

¹ Bautista, Y. X. (2020). *Escrituras subversivas: una mirada comparativa transatlàntica de las obras de Gioconda Belli y Montserrat Roig* [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra]. Tesis Doctorals en Xarxa (TXD). <http://hdl.handle.net/10803/668942>

² Somolinos, C. (2020). *Mujer, trabajo y escritura. Representaciones culturales en la narrativa española contemporánea* [Tesi doctoral no publicada]. Universitat d'Alcalá.

³ Francés, M. A. (2010). «“La llengua soc jo”: identitat nacional i de gènere en Montserrat Roig». *Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura: revista de recerca humanística i científica* (21), 47-62.

⁴ Francés, M. A. (2009). «Exilis interiors i exteriors en els personatges de Maria Barba i Montserrat Roig». A C. Cortés i I. Marcilla (Eds.), *Visions de l'exili: literatura, pintura i gènere* (pp. 63.64). València: Brosquil Edicions.

⁵ Marín, M. (2019). «Entre la memòria i el mite. Consideracions sobre *Els catalans al camps nazis* de Montserrat Roig». *L'Espill* (60), 5-16.

⁶ Puntí, J. (2021). «Montserrat Roig, viatge d'anada i tornada». *L'Avenç* (481), 82.

⁷ Everly, K. A. (2003). *Catalan Women Writers and Artists: Revisionist Views from a Feminist Space*. Pennsilvània Bucknell University Press.

⁸ North American Catalan Society (1993). «Woman, history and nation in the works of Montserrat Roig and Maria Aurèlia Capmany», *Catalan Review*, 7(2).

Tot i això, la vessant periodística de l'autora, i sobretot la faceta d'entrevistadora, està molt poc estudiada. L'historiador Jaume Claret i l'escriptor Jaume Subirana en parlen a l'article «Un santoral laic de referència. Les sèries d'entrevistes a figures culturals en el tardofranquisme»⁹, però no deixa d'haver-hi un buit en aquest sentit. Per això, aquest treball té com a objectiu ampliar coneixements des d'aquesta perspectiva.

Així mateix, en el seu moment Roig ja va escriure un llibre sobre les seves entrevistes, titulat *Retrats i personatges*¹⁰. A més, va convertir en llibres algunes de les entrevistes que va fer a la televisió, concretament al programa *Personatges* de RTVE, i a la premsa, com per exemple a les revistes *Serra d'Or*, *Destino*, *Triunfo* i *Jano*. Dividits en dues i tres sèries respectivament, es titulen *Personatges*¹¹ i *Retrats paral·lels*¹². Arran de l'èxit de les sèries de llibres, també en va sorgir una exposició, *Només 49 personatges*. Recentment, els periodistes i escriptors Gemma Ruiz i Albert Forns han publicat una antologia de *Retrats paral·lels*¹³, en què es recullen les entrevistes més emblemàtiques a personalitats del món de la cultura i la societat catalana que Roig va fer i va recollir a l'obra original. Tot plegat amb la finalitat de reivindicar el bon periodisme i recuperar les bases de l'entrevista com a gènere.

De fet, l'entrevista sempre ha estat un dels gèneres periodístics per excel·lència. Però, amb el sorgiment de les noves tecnologies, ha experimentat una transformació en la seva concepció com a gènere. Actualment, les entrevistes ja no són un diàleg i, ni de bon tros, una conversa, sinó que se ceneixen estrictament a la dinàmica de pregunta-resposta, de manera que se n'ha perdut l'essència que tant la caracteritzava: el procés d'escolta i observació.

Amb tot, una de les periodistes catalanes que més bé englobaven i representaven el significat de l'entrevista com a gènere periodístic era Montserrat Roig. L'autora destacava per la capacitat d'escoltar i observar l'entrevistat, de documentar-se sobre la seva vida i de saber descriure'l a la perfecció.

⁹ Claret, J. i J. Subirana (2018). «Un santoral laic de referència. Les sèries d'entrevistes a figures culturals en el tardofranquisme». *Catalan Review* (32), 23-43.

¹⁰ Roig, M. (1991). *Retrats i personatges*. Barcelona: Barcanova.

¹¹ Roig, M. (1971). *Personatges*. Barcelona: Pòrtic.

¹² Roig, M. (1975). *Retrats paral·lels*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

¹³ Roig, M. (2019). *Retrats paral·lels: una antologia. Tria i pròleg de Gemma Ruiz i Albert Forns*. Barcelona: Edicions 62

Malgrat que Montserrat Roig és una de les escriptores més rellevants de la literatura catalana, falten estudis sobre la seva faceta com a periodista i, sobretot, com a entrevistadora. Per tant, al capdavant, l'objectiu del treball és reivindicar la tasca periodística de Montserrat Roig i, a la vegada, fer una aportació més a l'entrevista com a gènere.

L'obra polièdrica de Roig no és en va, sinó que és fruit de tota una vida dedicada a la memòria, el feminisme, la cultura, la llengua i el país. Per això no és pas casualitat que actualment tinguem disponibles diferents biografies de l'autora, com ara *Montserrat Roig: feminisme, memòria i testimoni*¹⁴, de Maria A. Francés; *Montserrat Roig: la memòria viva*¹⁵, d'Aina Torres; *El goig de viure: biografia de Montserrat Roig*¹⁶, de Pere Meroño; *Montserrat Roig: un retrat*¹⁷, de Pilar Aymerich, i *Amb uns altres ulls: la biografia de Montserrat Roig*¹⁸, de Betsabé Garcia, entre d'altres.

¹⁴ Francés, M. A. (2012). *Montserrat Roig: feminisme, memòria i testimoni*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

¹⁵ Torres, A. (2016). *Montserrat Roig: la memòria viva*. València: Sembra Llibres.

¹⁶ Meroño, P. (2005). *El goig de viure: biografia de Montserrat Roig*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

¹⁷ Aymerich, P. (1994). *Montserrat Roig: un retrat*. Barcelona: Institut Català de la Dona.

¹⁸ Garcia, B. (2016). *Amb uns altres ulls: la biografia de Montserrat Roig*. Barcelona: Roca Editorial.

3. Escriure: quaranta-cinc anys de viure per escriure i escriure per viure

Montserrat Roig i Fransitorra va néixer el 13 de juny del 1946 a Barcelona, en una casa del carrer Bailén de la Dreta de l'Eixample, durant l'època de la postguerra. Va créixer en una família de la petita burgesia liberal i va ser criada juntament amb set germans. Els seus pares estaven molt lligats a la literatura i la llengua. D'una banda, la seva mare, Albina Fransitorra, era filòloga catalana, activista política, feminista, independentista i d'esquerrres. De l'altra, el seu pare, Tomàs Roig, era escriptor, advocat, conservador i catòlic. Per tant, des de ben petita ja va estar en contacte amb els llibres.

Roig, quan tenia quatre anys, va començar els estudis a l'escola Divina Pastora; però, després, quan va fer els catorze, els va continuar a l'institut Montserrat. Aquest canvi va ser força significatiu, atès que va suposar deixar enrere l'ensenyament religiós, amb què no s'identificava i era prou crítica. Mentrestant, va anar combinant els estudis obligatoris amb els de teatre a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, perquè llavors tenia clar que volia ser actriu. El seu pare va ser qui la va introduir en aquest món, ja que era president de l'organisme Foment de l'Espectacle Selecte i Teatre Associació i sovint la portava a veure funcions. No obstant això, la seva relació amb la interpretació no va ser duradora. La seva germana Glòria era actriu professional, cosa que feia que Montserrat quedés en un segon pla i sovint fos comparada amb ella.

Finalment, va deixar de manera definitiva el teatre quan la seva àvia li va dir una frase que ho va acabar d'adobar tot: "Segundas partes nunca fueron buenas", segons va revelar ella mateixa en una entrevista amb Josep Maria Espinàs al programa *Identitats* de TV3 el 1988¹⁹. Així doncs, cap als divuit anys, el 1963, va decidir canviar de rumb i va començar els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. A partir d'aquí, es va endinsar en l'escriptura, el periodisme, la política i l'activisme. Fruit d'aquesta època, van arribar els primers treballs, com ara contes, i els primers premis, amb els Jocs Florals de Caracas pel treball *La falç*.

¹⁹ Entrevista de Josep Maria Espinàs a Montserrat Roig al programa *Identitats* de TV3, emesa el 9 d'abril del 1988 [<https://www.youtube.com/watch?v=Vl3QJgYcrYw>].

Pel que fa a la política, el 1968 va començar a militar al Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), una vegada casada amb l'arquitecte Albert Puigdomènech, el seu primer marit i amb qui va tenir un fill, Roger Puigdomènech. El 1970, amb el naixement del primer fill, també van venir més guardons, com per exemple el premi Recull de Blanes. L'any següent, va guanyar el premi Víctor Català i ja va publicar el primer llibre, *Molta roba i poc sabó... i tan neta que la volen*.

En aquells anys de resistència antifranquista, dos esdeveniments van marcar de ple la seva trajectòria professional i la vida personal: la revolta de la Caputxinada (1966), que hi va participar amb vint anys, i la tancada d'intel·lectuals a Montserrat (1970), on també va prendre part. De fet, ella mateixa definia l'experiència de la manera següent: «Vaig entrar a Montserrat com a “licenciada” i en vaig sortir com a “escriptora”».

Quan va sortir de Montserrat, i després de ser acomiadada de la feina com a redactora a la Gran Enciclopèdia Catalana, va decidir que es volia dedicar professionalment a escriure. D'aquesta manera, van anar arribant tot un seguit de llibres que després es convertirien en obres clau de la literatura catalana, com ara *Ramona, adéu* (1972), *El temps de les cireres* (1977), *Els catalans als camps nazis* (1977) *L'hora violeta* (1980), *L'òpera quotidiana* (1982), *La veu melodiosa* (1987), *L'agulla daurada* (1987) i *El cant de la joventut* (1989), entre d'altres.

El 1972 va començar una relació amb l'escriptor Joaquim Sempere, amb qui va tenir el segon fill, Jordi Sempere. A més, la seva implicació política va començar a anar més enllà, fins al punt que es va presentar a les llistes del PSUC al Congrés dels Diputats a les eleccions del 1977, però finalment va deixar més de banda la política i va continuar amb l'escriptura. Tot i això, per poder dedicar-se a escriure novel·les també es va haver d'introduir en el món del periodisme, ja que era el que li donava diners per fer llibres.

Pel que fa a la faceta com a periodista, en els anys del tardofranquisme i la transició va treballar en diferents revistes, com ara *Triunfo*, *Arren*, *Serra d'Or*, *Oriflama*, *Jano* i *Destino*, i en diversos diaris, com ara *Tele/eXprés* i *Mundo Diario*, i ja durant la democràcia va ser columnista a *El Periódico* i *l'Avui*.

A més a més, també va fer televisió, més concretament a RTVE, com a presentadora i entrevistadora del programa *Personatges* (1977) i com a col·laboradora del programa cultural *Encuentro con las letras* (1979) per fer entrevistes i taules rodones sobre el panorama de les lletres catalanes. En tots dos programes va ser censurada i vetada per la mateixa RTVE, de manera que li van eliminar *Personatges* per la seva militància política al PSUC i li van prohibir l'emissió de les entrevistes a l'editor Josep Maria Casteller i al poeta Vicent Andrés Estellés per a *Encuentro con las letras*. No va ser fins al 1981, quan es va fer un canvi en la direcció a RTVE, que li van deixar tornar a la cadena. Aquesta vegada, però, va tornar amb programes nous: *Clar i català*, amb la sèrie d'entrevistes a polítics catalans titulada *Líders* (1981), *Los padres de nuestros padres* (1984) i *Búscate la vida* (1986).

Una altra faceta que cal tenir en compte de la vida de Roig és que va tenir l'oportunitat de viatjar molt. El 1980, després del gran èxit d'*Els catalans als camps nazis* —llibre que va poder publicar gràcies a la proposta de l'historiador Josep Benet—, va viatjar a Leningrad, convidada per l'editorial Progrés de Moscou, per escriure *L'agulla daurada*. A més, també va fer classes als Estats Units, a la Universitat de Phoenix, però cap al 1990 es va començar a trobar malament i va tornar a Barcelona. Aleshores, li van detectar un càncer de pit i va publicar l'última obra, l'assaig *Dignes que m'estimes encara que sigui mentida* (1991), considerat el seu testament literari.

Finalment, Montserrat Roig va morir el 10 de novembre del 1991 a la Clínica del Pilar de Barcelona, quan només tenia 45 anys. L'enterrament va ser multitudinari i el seu amic Josep Maria Benet i Jornet hi va llegir unes paraules que la defineixen a la perfecció: «Volies conèixer món i gent, i déu n'hi do, ho has fet; volies viure lliure, disponible davant cada nova proposta, i te n'has sortit; volies lliurar-te a grans passions, i t'hi has lliurat; volies fills, i n'has criat dos que t'han omplert d'orgull; volies ser escriptora, i ja no deixaràs de ser-ho mai. Les teves paraules, els teus llibres, encara seran llegits durant molt de temps per persones que voldran tafanejar en aquesta època, en aquesta ciutat i en aquesta cultura que és la nostra, per persones que rebran la sorpresa de retrobar-se, en realitat, elles mateixes. Continuarà viva la teva veu, Montserrat».

4. Definició de l'objecte d'estudi, objectius i preguntes de recerca

Aquest Treball de Fi de Grau vol abordar la figura de Montserrat Roig com a periodista endinsant-nos en l'entrevista com a gènere, atès que concretament ens centrarem en la faceta d'entrevistadora. L'objectiu principal és investigar com preparava les entrevistes, tant les escrites com les audiovisuals. És a dir, quin era el seu procés de treball previ abans de conversar amb la persona que entrevistava.

Per això, partirem d'una sèrie de preguntes de recerca que ens ajudaran a esbrinar o acostar-nos a la metodologia de treball de Montserrat Roig, un aspecte de la seva trajectòria que no s'ha estudiat. El punt de partida a l'hora d'abordar la investigació són les qüestions següents:

- Com es documentava sobre els personatges entrevistats?
- A quines fonts recorria per documentar-se sobre els entrevistats?
- Quina tipologia de preguntes preparava per a l'entrevista?
- Com preparava els guions de les entrevistes audiovisuals?
- Els guions de les entrevistes eren propis o comptava amb el suport de guionistes experts?
- Com era la relació periodista-fotoperiodista per a les entrevistes escrites?
- Com es comunicava i relacionava amb els personatges abans de l'entrevista?

També ens fixarem en altres aspectes, com ara l'ús de la llengua, el procés d'edició i el temps emprat per fer les entrevistes.

Així doncs, per arribar a respondre les preguntes, que ens ajudaran a fer-nos una idea la metodologia de treball de la periodista com a entrevistadora, tindrem com a referència el fons personal de Montserrat Roig dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Així mateix, aquest fons es convertirà en la font primària principal del treball, secundada per testimonis que van treballar amb Roig, com ara Pilar Aymerich i Àlex Broch, a més de fonts documentals sobre la seva biografia i l'entrevista com a gènere.

5. Marc teòric

L'entrevista és un dels gèneres periodístics per excel·lència. Per això, diversos estudiosos han aprofundit en el tema amb l'objectiu d'analitzar quines són les principals característiques d'aquest gènere, com ara la tipologia, les parts i el procediment, entre altres aspectes. Alguns d'aquests estudis són *Alteritat i presència: contribucions a una teoria analítica i descriptiva del gènere de l'entrevista periodística escrita des de la filosofia, la lingüística i els estudis literaris*²⁰, de David Vidal; *La entrevista en radio, televisión y prensa*²¹, d'Armand Balsebre, Manuel Mateu i David Vidal, i *El mejor libro jamás escrito sobre entrevistas: técnicas, estrategias y poder de la entrevista periodística*²², de Francesc Burguet, a més de diferents manuals, com per exemple *Manual de la entrevista periodística*, de Juan Cantavella.

Pel que fa a Montserrat Roig, s'han fet molts estudis sobre la vida i l'obra de l'autora, però la majoria són sobre la seva faceta literària. Per això, la faceta de Roig com a periodista sovint queda en un segon pla. Si bé és cert que hi ha alguns articles i treballs sobre la seva trajectòria periodística, com ara *Periodisme televisiu de Montserrat Roig*²³, de Carmina Roig; *Vint anys sense la veu de Montserrat Roig*²⁴, de Jordi Rovira, i *Montserrat Roig: un retrat*²⁵, de Pilar Aymerich, entre d'altres, se solen centrar en la tasca periodística en general i, de vegades, en la recuperació de la memòria històrica i els seus reportatges novel·lats en obres literàries, però no tant en la Roig articulista i entrevistadora.

Així mateix, també és important tenir en compte els treballs sobre la vida i l'obra de Montserrat Roig per entendre el context social i ideològic de l'autora, atès que serà un aspecte important a l'hora d'analitzar la seva faceta d'entrevistadora. En aquest cas, les obres de referència seran dues biografies clau de Roig: *La memòria viva*²⁶, d'Aina Torres, i *Amb uns altres ulls*²⁷, de Betsabé García.

²⁰ Vidal, D. (2001). *Alteritat i presència: contribucions a una teoria analítica i descriptiva del gènere de l'entrevista periodística escrita des de la filosofia, la lingüística i els estudis literaris* [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. Tesis Doctorals en Xarxa (TXD). <http://hdl.handle.net/10803/4163>

²¹ Balsebre, A., Mateu, M. i Vidal, D. (1998.). *La entrevista en radio, televisión y prensa*. Madrid: Cátedra

²² Burguet, F. (2015). *El mejor libro jamás escrito sobre entrevistas: técnicas, estrategias y poder de la entrevista periodística*. Barcelona: Editorial UOC.

²³ Roig, C. (1992). «Periodisme televisiu de Montserrat Roig». *Capçalera*, 29, 30-39.

²⁴ Rovira, J. (2011). «Vint anys sense la veu de Montserrat Roig». *Capçalera*, 153, 62-65.

²⁵ Aymerich, P. (2001). *Montserrat Roig: un retrat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya

²⁶ Torres, A. (2016). *Montserrat Roig: la memòria viva*. València: Sembra Llibres.

²⁷ García, B. (2016). *Amb uns altres ulls: la biografia de Montserrat Roig*. Barcelona: Roca Editorial

5.1. Recorregut de l'entrevista com a gènere periodístic

La resposta a la pregunta de quan es va publicar la primera entrevista, explica David Vidal, “no pot ser precisa, sinó orientativa” (Vidal, 2001, p. 575). Com bé precisa a la seva tesi, es disputen aquest títol “als EUA —on segons tots els indicis hemerogràfics i històrics va aparèixer primer aquest gènere— James Gordon Benett, del *New York Herald*, i Horace Greeley, del *New York Tribune*, a la dècada del 1830” (Vidal, 2001, p. 575). Tot i això, aclareix que el periodista Christopher Silvester “es decanta per Greeley, ja que Benett no fa servir l’estil diagonal”. En canvi, però, afegeix que, com apunta Nilsson, almenys embrionàriament, “podem detectar en les peces de Benett elements estilístics i compositius que podríem anomenar trets genèrics cabdals per a la construcció del gènere: són intents de restituir la presència i l’alteritat de l’encontre, de provocar entre el lector i el personatge el que Silvester anomena un *face to face meeting*” (Vidal, 2001, p. 575).

Així doncs, veiem que el gènere de l’entrevista es remunta al 1830, però l’autor defensa que “no es construeix com a tal fins al voltant de la dècada del 1850” (Vidal, 2001, p. 577). Per tant, el diàleg periodístic amb les fonts, sigui realment extret dels models judicials i policials o no, “esdevé un gènere periodístic escrit consolidat en el lapse de temps que va entre el 1830 i el 1850, sempre en el món anglosaxó” (Vidal, 2001, p. 580). Després de la consolidació ve la popularització, i d’aquest procés se’n va encarregar l’escriptor anglès William Thomas Stead, atès que “va ser una de les firmes encarregades de popularitzar l’entrevista periodística escrita a la Gran Bretanya durant la dècada del 1880” (Vidal 2001, p. 582). Segons Stead, exposa Vidal, “l’entrevista es va propagar tan ràpid perquè venia a omplir un buit necessari dins la nova premsa de masses” (Vidal, 2001, p. 583). En aquest nou escenari mediàtic, polític i social, l’entrevista era una necessitat per a pràcticament tothom:

En primer lloc, per als personatges, que necessitaven manifestar-se d’acord amb el nou temps i el nou espai de la paraula pública, a la qual cosa contribuïa molt importantment l’entrevista, moduladora d’encontres i identitats; en segon lloc, per als periodistes, que tenien un gènere amb un escreix presencial important, que restituïa, amb el dinamisme dels diàlegs teatrals i el ritme d’una bona novel·la, l’encontre amb la font, el moment invocat per a la màxima credibilitat del periodisme informatiu, i, en tercer lloc, per a la nova classe popular, perquè en aquell moment de transformació d’època tronava en els mecanismes estilístics del gènere una visió del món que encaixava amb la nova manera de viure i sentir (Vidal, 2001, p. 583).

Pel que fa a Espanya i Catalunya, el gènere de l'entrevista va arribar amb retard. En aquest sentit, la periodista Rosa Montero “calcula una cinquantena d'anys de retard respecte a l'òrbita anglosaxona del periodisme pel que fa a la consolidació de l'entrevista com a gènere” (Vidal 2001, p. 593). A Catalunya, el periodisme va fer un canvi radical entre les dues dècades finals del segle XIX i les dues primeres del segle XX. D'acord amb Gómez Mompert, es va passar d'uns periòdics d'opinió a uns diaris d'informació i d'interpretació configurant-se una premsa del segle XX, urbana i de Barcelona, que es qualifica d'industrial perquè evolucionava en paral·lel als sectors productius més avançats. A les seves pàgines es mostrava una nova societat i una nova cultura diferent de la dels segles anteriors:

S'estava conformant l'anomenada *societat i cultura de comunicació de masses*, que, un cop assentada durant els anys trenta republicans, va significar, especialment a les ciutats, una nova forma de viure, acompanyada d'una manera de percebre i de representar la realitat gràcies als mitjans impresos, gràfics i audiovisuals, que consegüentment van començar a induir unes noves mentalitats (Canosa (dir.) 2016, p. 52).

Tot i que aparentment es tracta d'un context de pluralitat informativa, tal com afirma Gómez Mompert (2016), el primer quart de segle XX s'ha de definir com el d'un règim de premsa en llibertat vigilada, en què la premsa estava sotmesa a diferents ingerències (per part del govern, l'exèrcit o la patronal, entre d'altres). Malgrat tot, les dues primeres dècades van ser menys repressives en alguns aspectes que els anys anteriors i, sobretot, si ens fixem en els anys de la dictadura de Primo de Rivera, època en què la censura va fer estralls: “La vitalitat d'una premsa en transformació li va permetre en bona part reeixir i triomfar” (Canosa (dir.) 2016, p. 61).

Quant al desenvolupament del gènere de l'entrevista, una de les transformacions de gran importància és l'educació visual, que en el cas de la premsa ve marcada des de finals del segle XIX per la incorporació progressiva de la fotografia de manera significativa, primer gràcies a les revistes il·lustrades, i a la segona dècada del segle XX, als diaris. Aquest fenomen, que es va desenvolupar arreu de la premsa dels països occidentals, també va tenir lloc a Catalunya i arreu d'Espanya, on, tal com han estudiat González, Antebi, Ferré i Adam (2015), entre el 1909 i el 1939 el fotoperiodisme es va modernitzar d'acord amb l'evolució pròpia d'una societat de masses. De la fotografia aïllada per il·lustrar, es va transitar a la narració i la configuració d'un disseny gràfic atractiu; la fotografia informativa conviurà amb la que suscitava emocions entre la població.

Així doncs, d'acord amb Joan Manuel Tresserras i Francesc Espinet (1999)²⁸, diversos periodistes i investigadors “han remarcat que la història del gènere com a tal no comença a Espanya fins als últims decennis del segle XIX” (Vidal, 2001, p. 592). El context d'estabilització de la premsa industrial, la consolidació d'importants diaris, la popularitat de tota mena de revistes, especialment les il·lustrades, en l'evolució cap a una *societat i cultura de masses* també afavoriran l'enfortiment i la presència de l'entrevista com a gènere.

Però què és l'entrevista, a part de ser un gènere periodístic? Segons Armand Balsebre, és alguna cosa més: defineix la capacitat i l'habilitat d'un periodista per descobrir la veritat en les paraules de l'interlocutor: saber escoltar, saber què cal preguntar, saber com s'ha de preguntar i saber quin és el moment més adequat (Balsebre, 1998, p. 7). A més, apunta Balsebre, el periodista ha de conèixer la personalitat de l'entrevistat, les raons dels seus actes i les motivacions del seu comportament i la seva actitud:

L'aprenentatge de l'entrevista requereix del periodista una qualitat especial per saber integrar en un mateix procés aquests tres factors: el coneixement de com hem de fer bé una entrevista, l'acumulació de bones experiències professionals i mai maduresa personal (1998, p. 7).

Ara bé, es pregunta Balsebre, “cal invertir tant esforç i coneixement per una entrevista que després durarà dos minuts o 75 línies?” (1998, p. 7). En aquest sentit, i en un context productiu en què els continguts sempre estan temporalment o espacialment limitats, el periodista ha de saber explicar a l'audiència el més important de tot el que ha recollit durant l'entrevista. Tot i això, l'autor defensa que la complexitat del gènere entrevista “no es pot reduir a uns breus instants de preparació prèvia, especialment quan assumeix com a objectius principals el tractament més exhaustiu d'un tema o l'acostament més profund o íntim a una determinada personalitat, i quan, a més, l'entrevista s'ha de limitar a un format temporal d'uns pocs minuts de conversa” (Balsebre, 1998, p. 10).

Per tant, el resultat de tot plegat són moltes entrevistes amb molt poc rigor professional. Per això, Balsebre afirma que “l'entrevista és el gènere més difícil del periodisme” (1998, p. 10). Així doncs, considera que aprendre a fer bones entrevistes depèn bàsicament de tres factors:

²⁸ Espinet, F. i Tresserras, J. M. (1999). *La gènesi de la societat de masses a Catalunya, 1888-1938*. (1 ed.) (Materials). Servei de publicacions de la UAB.

El coneixement de com hem de fer una bona entrevista, és a dir, un coneixement normatiu i interpretatiu que aglutina un conjunt de tècniques i processos; l'acumulació de bones experiències professionals, però no qualsevol experiència professional és sinònim de més professionalitat, i la mateixa maduresa personal, com a individus que saben interrelacionar-se amb el seu entorn social, que cada dia aprenen a conèixer més bé a la resta i a ells mateixos (Balsebre, 1998, p. 11).

D'altra banda, el periodista i professor Francesc Burguet sosté que per fer una bona entrevista també cal fer una bona tasca de documentació prèvia: "Ningú no es pot llançar a una entrevista sense haver-se informat a fons abans, sense una documentació solvent i sòlida, sense haver resolt abans amb detall què vol saber" (Burguet, 2015, p. 11). Per això, en la mateixa línia que Balsebre, davant qualsevol entrevista proposa de resoldre un itinerari bàsic que resumeix en el següent: què sé sobre el tema (i què no sé), què vull saber (que encara no se sàpiga) i com ho puc saber (a qui ho puc preguntar, què he de preguntar i com ho he de preguntar):

Més enllà de les primeres intuïcions sobre el tema o la persona —qüestions controvertides, aspectes dubtosos o preocupants, crítiques, conseqüències, explicacions...—, que poden dibuixar la geografia elemental del tema i donar una primera i general orientació a l'entrevista, hem de començar immediatament un treball selectiu de documentació —la recerca d'informació seriosa, rigorosa; de reportatges contrastats, fiables; d'anàlisi i opinions de fonts solvents, acreditades—, i aquest processament ens ha de conduir a la conclusió de l'itinerari: a delimitar el territori rellevant i els objectius principals de l'entrevista i, alhora, a esbossar, perfilar i després a formular i a vertebrar les preguntes concretes del que en principi serà la nostra entrevista (Burguet, 2015, p. 17).

Tot i això, el debat entorn del gènere de l'entrevista no només se centra en els orígens i el procediment, sinó també en la tipologia. Des dels inicis d'aquest gènere, sempre hi ha hagut controvèrsies a l'hora de fer-ne una classificació. Per exemple, Burguet (2015, p. 19) defuig de certes classificacions i, a parer seu, l'element que defineix l'entrevista com a gènere periodístic "és la pregunta, les preguntes que fem a una altra persona amb l'objectiu de saber una cosa que no se sap o se sap malament o se sap poc, o fins i tot que no es pot saber del tot". Un altre autor que no comparteix segons quines classificacions tradicionals és Vidal (2001, p. 629), que aposta per eixos en comptes de categories i fa una proposta de "discerniment tipològic: el privat i el públic, l'alteritat i la presència". Així mateix, Burguet, si ha d'apostar per cap classificació, distingeix entre entrevistes temàtiques i entrevistes de personatge, precisament les que feia Montserrat Roig, objecte d'estudi d'aquest treball.

D'una banda, l'entrevista temàtica es publica com a tal, amb l'estructura de pregunta i resposta, tant en premsa escrita com en mitjans audiovisuals, “perquè no depèn de la canviant actualitat, no és víctima de la immediatesa, ni de la urgència ni del temps en general, i l'habitual és que no perdi vigència durant uns dies o setmanes, el contingut és de llarg recorregut” (Burguet, 2015, p. 38). Per tant, aquesta mena d'entrevistes aborden qüestions recurrents que afecten d'una manera o una altra tothom —l'atur, l'obesitat, el fracàs escolar, la corrupció, el masclisme, el fanatisme— i en què hi ha dubtes, diversitat d'opinions, formes diferents de veure'ls, pros i contres, discrepàncies, conflictes, hipòtesis diferents, esperances i pors, per això recorrem a experts i persones (Burguet, 2015, p. 39).

I, de l'altra, l'entrevista de personatge, que n'és el tema, “i les preguntes i l'objectiu poden ser de caràcter professional o també de caràcter personal, dependrà de molts factors, del tipus de personatge entrevistat, del tipus de programa o de mitjà o de secció, del to habitual de l'entrevista” (Burguet, 2015, p. 40). Aquesta classe d'entrevista, però, té més llibertat estructural, sobretot en premsa escrita, en què no només poden aparèixer les preguntes, o redactar preguntes que no s'han fet així o que ni tan sols es van formular, sinó que fins i tot es pot arribar a un cert grau de ficció —de recreació, d'invenció— amb la llibertat gairebé de qui elabora un retrat, però amb format d'entrevista (Burguet, 2015, p. 39).

En canvi, si són audiovisuals, que sovint s'emeten en directe o es graven en temps real, no són freqüents l'edició i el muntatge en aquest sentit, i a tot estirar es fan alguns talls que els canvis de pla dissimulen fàcilment. D'acord amb l'autor, més enllà d'aquests retocs de durada o de contingut, “seria absurd eliminar justament el valor afegit, amb tot el plus d'informació no verbal —mirades, gestos, rubors— i no lingüística —to, exclamacions, rialles, sospirs— que acompanya les paraules” (Burguet, 2015, p. 40).

Per això, Burguet, tant per a l'entrevista escrita com per a la temàtica, recomana documentar-se bé prèviament i crear un bon guió, atès que tot plegat ens permet afrontar amb decisió el diàleg i centrar tota l'atenció en l'entrevistat:

No és el mateix una entrevista temàtica que una de personatge, és evident, ni els objectius són igual de complexos: de vegades ens basta la col·laboració bàsica de l'entrevistat, d'altres caldrà suscitar una certa complicitat, però de vegades l'entrevistat col·labora poc o gens. Per tant, com més compromès, complex i incòmode sigui el tema, més determinant és estar atent no només al que diu l'entrevistat, sinó també al que amaga

o calla, i per això és primordial mirar-lo als ulls, escrutar la seva mirada, observar amb atenció el gest de les mans i l'expressió de la cara. En aquest sentit, el guió de l'entrevista i la gravació ens permeten entrar tota l'atenció a escoltar què diu l'entrevistat amb les seves paraules, però també què diuen els silencis i els gestos. Tots aquests aspectes, fins i tot fisiològics i psíquics, no són cap bajanada, poden facilitar una entrevista (Burguet, 2015, p. 74).

Com bé apuntava Burguet unes línies més amunt, a part d'entendre la tipologia de les entrevistes, també cal tenir en compte les diferències entre una entrevista escrita en premsa i una entrevista audiovisual per a televisió, les dues modalitats que practicava Montserrat Roig. Per exemple, en l'entrevista escrita el lector “té la impressió d'un encontre cara a cara, d'una proximitat òbvia i immediata amb el personatge; sembla que pugui sentir la seva veu, però qui escriu les paraules a la plana, cal recordar, és un tercer: el periodista” (Vidal, 2001, p. 9). Així doncs, diu Vidal el personatge hi és:

Obre la boca —literalment, a la fotografia, imprescindible—, però les paraules que surten de la seva boca no les ha triat ell; ell potser no les hauria escrit així; tal vegada no hauria començat l'entrevista destacant això o allò altre. Un altre li ha agafat les paraules i les ha cosit a la seva boca. És una mena d'impostació de la veu, un fenomen d'ironia, una presència paradoxal”. (Vidal, 2001, p. 12)

No obstant això, l'entrevista periodística escrita, tot i que és un text escrit, “intenta conservar la inscripció del parlant en el discurs en el moment de l'enunciació, intenta restituir una oralitat, una nova mena d'oralitat (Vidal, 2001, p. 12):

Si hem dit que una de les preguntes clau per a l'estudi de l'entrevista periodística escrita és la de “qui parla?” és perquè, certament, hi ha uns moviments d'ocultació del lector rere les paraules pronunciades pel personatge entrevistat que tendeixen a generar confusió sobre l'anunciador del missatge. És el personatge qui, inicialment, parla —les paraules són seves: les opinions, els continguts semàntics han sortit del seu esment i probablement de la seva boca—, però no és ell qui ha escrit les paraules ni qui les ha ordenat de la manera en què finalment apareixen publicades. El presumpte responsable del text és el periodista, ell ha triat i ordenat les paraules i les idees, però, en canvi, el periodista no és el que diu les coses. De fet, el periodista no diu res. Només diu que hi ha algú que diu alguna cosa (Vidal, 2001).

Per això, no es tracta de fer una simple transcripció, l'ideal seria, com apunta Brugué (2015, p. 75), el següent:

Fer una transcripció selectiva, i aquí hi ha el problema, tenir la capacitat de decidir sobre la marxa què és rellevant i què és superflu de la conversa, de manera que ens estalviem en gran part la transcripció de cap a cap, però sense desestimar res que puguem trobar a faltar quan ja sigui tard.

Per tant, el resultat és que “el periodista fa una feina de textualització i adaptació dels enunciats orals espontanis molt important” (Vidal 2001, p. 818).

Finalment, com bé explica Manuel Mateu, l'aparició de la televisió va comportar fer un pas endavant i anar més enllà:

Va aportar un coneixement global dels personatges, que va permetre per primera vegada als ciutadans conèixer l'expressió integral de l'entrevistat, en l'àmbit de la comunicació verbal i no verbal: no només quines coses diu el personatge, sinó també com les diu, amb quina intenció, de quina manera. Ens trobem, així, davant una ambivalència del missatge: no importa només el contingut, sinó també el continent, el fons però també la forma (Mateu 1998, p. 150).

Així doncs, l'entrevista en televisió no només és un gènere informatiu, sinó també comunicatiu:

El gran repte de l'entrevista a la televisió és aconseguir que el personatge es mostri tal com és, sense que hi hagi una excessiva actuació i que, per tant, la presència de les càmeres no imposin al personatge una expressió artificial. Igualment, el paper de l'entrevistat ha de servir d'ajuda a l'entrevistat perquè les seves respostes flueixin amb naturalitat i aconseguir que el personatge s'oblidi de la mediació tècnica; és a dir, que posi tot el seu esforç i concentració en les respostes. La manera de preguntar del periodista, reporter o presentador i el contingut de les preguntes també condicionen l'actuació del personatge, que sempre serà més positiva i efectiva si s'estableix en un clima de confiança i respecte que no en un clima de desconfiança que pot generar situacions de confrontació (Mateu, 1998, p. 150).

Com a conclusió, veiem que l'entrevista escrita i audiovisual tenen dos components bàsics en comú: “la introducció o presentació i l'entrevista pròpiament dita, és a dir, la seqüència de preguntes i respostes” (Burguet, 2015, p. 82). Ara bé, en qualsevol cas, l'estructura ve determinada per l'objectiu de l'entrevista i es divideix en la presentació del tema i la presentació de la persona que entrevistarem, en les entrevistes temàtiques, i en l'escenari, l'escena, el perfil i el retrat, en el cas de les entrevistes de personatge (Burguet, 2015).

També cal destacar, en especial pel que fa a aquesta recerca i com a colofó en relació amb l'entrevista, que Balsebre, Vidal, Mateu i Burguet defensen que la tasca prèvia, la documentació i el guió sempre són imprescindibles, tant o més que les preguntes que s'han de fer. Amb tot, la fase de documentació permet establir prioritats i, en funció del tema i del personatge, decidir quines són les millors preguntes plantejades.

Finalment, el fet que no existeixi una autobiografia o unes memòries d'ofici de periodista de Montserrat Roig fa que, des de la perspectiva teòrica, aquesta investigació s'abordi també entenent el contingut del seu fons personal com una aproximació biogràfica a la seva figura, d'acord amb el que Francesc Espinet (1994) planteja com a *egodocument*:

Utilitzo el terme *egodocument* no pas per afany de novetat —com al poeta, a mi també “m'exalta el nou i m'enamora el vell”—, sinó pel seu valor semànticoetimològic, que subratlla els elements centrals del concepte: historicitat enfront de fabulació —document—, i, no obstant, subjectivitat —ego—. Entenc, doncs, per egodocumentalista aquella persona que crea un egodocument, és a dir, un document històric que parla en primer lloc del propi jo i de la seva experiència. Aquest nou terme —i, en certa manera, nou concepte—, abasta allò que s'havia conegut de mil maneres, com ara papers íntims, literatura del jo (o del mi o de l'ego), literatura personal o autobiogràfica, egodocuments, material autobiogràfic, document viscut, literatura documental en primera persona, narrativa autobiogràfica, documents personals, text memorialístic o memorialística, autoimatge escrita, etcètera. Quina realitat conjunta cobreixen, però, tots aquests diferents termes? Com podem “definir”, delimitar, el contingut d'aquesta realitat? Acceptem com a provisional resposta: “Text produït per aquella persona que és la protagonista d'allò que s'hi exposa”; o, de manera més científicament formulada: “Text (obra discursiva) documental (històric) que pretén comunicar, donar testimoni subjectiu, de l'experiència del propi autor (l'ego) —i del seu entorn” (p. 26-27).

Així doncs, el fons personal de Montserrat Roig dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya esdevé el document històric que ens aporta el seu testimoni subjectiu com a entrevistadora i ens mostra la seva experiència en l'ofici de periodista.

6. Metodologia

Tal com s'ha exposat anteriorment, l'objectiu principal és investigar Montserrat Roig com a periodista, concretament com preparava les entrevistes, tant les escrites com les audiovisuals. És a dir, quin era el seu procés de treball previ abans de conversar amb l'entrevistat. Per això, a la introducció d'aquest treball hem fet una recerca documental i una síntesi sobre la vida i l'obra de Roig. Paral·lelament, també hem realitzat un estat de la qüestió sobre el gènere de l'entrevista.

La font principal i, per tant, l'eix central que articula aquesta investigació és el fons personal de Montserrat Roig dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)²⁹. D'acord amb la descripció realitzada per l'ANC, el fons el van conservar la productora, Montserrat Roig, i els seus hereus, Roger i Jordi Sempere.

El fons va ingressar a l'ANC en compliment del contracte de dipòsit signat a Barcelona el 15 de juny de 1998 entre Roger i Jordi Sempere i Roig, titulars de la comunitat de béns Hereus de Montserrat Roig, i la Generalitat de Catalunya. L'ingrés de la documentació es va produir el 2 de juliol i el 2 de setembre de 1997. Posteriorment, s'han produït nous ingressos: el 25 de gener de 2011, de la senyora Albina Francitorra Aleñá, en virtut de dipòsit; el 31 de juliol de 2013, de Jan Henson, en donació, i el 16 de març de 2018, de Pau Vinyes i Roig, en donació (ANC).

L'inventari s'ha dut a terme dut a terme per Rosa Maria Cruellas i Serra, el novembre del 2001, i s'ha actualitzat posteriorment per Amèlia Castan Ranch, l'agost del 2007; Miquel Pérez Latre, el juliol del 2008, i Pilar Frago, l'agost del 2018.

Pel que fa al contingut en general, el fons ANC1-389³⁰ consta de 1.932 unitats documentals³¹ i inclou la documentació generada i aplegada per Montserrat Roig; documentació personal i familiar; documentació de la seva activitat professional, tant literària com periodística, destacant la produïda com a novel·lista (esborranys d'obres, manuscrits originals i material de treball) i la documentació sobre la seva obra (estudis i correspondència) (ANC).

²⁹ *Fons Montserrat Roig*. [1956-2001]. Autoria: Montserrat Roig. Fons ANC1-389 Montserrat Roig. Arxiu Nacional de Catalunya

³⁰ El volum del fons és el següent: 13,6 m (88 unitats d'instal·lació) de documentació textual, paper + biblioteca i hemeroteca. 62 unitats d'instal·lació que contenen 153 positius fotogràfics, 24 diapositives, 38 vídeos, 22 cassetts, 1 collage i 8 fotogравats. 16 disquets.

³¹ Resultat obtingut en fer una cerca en línia.

Els criteris de contingut s'han agrupat d'acord amb l'activitat i les temàtiques que van caracteritzar l'obra de Roig: literatura, escriptors, novel·listes, periodistes; camps de concentració, moviment feminista. Segons el personal de l'ANC, el material que té més nombre de sol·licituds de consulta és “camps de concentració”, dada que indica la importància cabdal de l'aportació de l'autora en aquest àmbit d'estudi.

Pel que fa a la seva activitat periodística en concret, el fons recull la documentació relacionada amb les seves col·laboracions com a redactora (articles per a diverses seccions de la premsa i per a diverses editorials), i especialment la relacionada amb entrevistes a diversos personatges destacats del món cultural i polític (agrupada en dossiers) i amb la seva participació en programes de televisió i ràdio (ANC).

Finalment, el fons conserva correspondència i un petit volum de documentació produïda “en funció de les seves activitats polítiques i socials”. Malgrat que és d'accés lliure, els hereus en conserven la propietat i el control sobre l'accessibilitat de determinada documentació, sotmesa a restriccions per diferents motius: la protecció de la intimitat de l'autora i els personatges amb qui es va relacionar; la informació sotmesa a la Llei Orgànica de Protecció de Dades Personals, i finalment, la documentació sotmesa a la Llei de la Propietat Intel·lectual.

Així doncs, d'entre les carpetes que componen el fons personal, pel que fa a l'entrevista hem comprovat que n'hi ha de dos tipus diferents: aquelles que contenen informació més genèrica i també documentació més concreta, com ara notes, esquemes, qüestionaris i, fins i tot, cartes personals, i les que corresponen a dossiers individuals dels personatges entrevistats. Per tant, es va fer una primera consulta de les unitats relacionades amb l'entrevista en general i posteriorment es van abordar les individuals.

Taula 1. Unitats documentals relacionades amb les entrevistes		
	Títol	Codi referència
1	Biografies	ANC1-389-T-1690
2	Correspondència lectors llibre entrevistes <i>Personatges</i>	ANC1-389-T-529
3	Correspondència telespectadors programa <i>Personatges</i>	ANC1-389-T-526
4	Fitxes entrevistes	ANC1-389-T-1793
5	Fitxes persones entrevistades programa <i>Personatges</i>	ANC1-389-T-1795
6	Llibretes notes manuscrites de Montserrat Roig	ANC1-389-T-205
7	Mercè	ANC1-389-T-1089
8	Notícies sobre Roig relacionades amb la televisió	ANC1-389-T-1599
9	Retrats paral·lels crítiques retalls diari	ANC1-389-T-491
10	Veto de TVE a Montserrat Roig	ANC1-389-T-478

Font: elaboració pròpia a partir del fons ANC1-389

D'entre les deu carpetes, una d'elles estava restringida per la Llei de Propietat Intel·lectual, la número nou (UC205), titulada *Llibretes amb notes manuscrites de Montserrat Roig*, ja que forma part del procés creatiu de l'autora. Una vegada obtingut el permís corresponent per consultar-la, es va arribar a la conclusió que el contingut no aporta cap informació per a aquesta recerca.

Pel que fa als dossiers individuals, 173 unitats en total, s'ha fet una tria a partir de dos criteris, ja que el seu volum desborda els límits d'una recerca de les característiques d'un Treball de Fi de Grau. Atenint-nos al plantejament d'aquest TFG, es va comprovar que els 44 personatges entrevistats al programa televisiu *Personatges* i els 18 personatges recollits a *Retrats paral·lels: una antologia*, tria feta pels periodistes Gemma Ruiz i Albert Forns que inclou entrevistes escrites que Roig va publicar en diferents mitjans, com ara *Serra d'Or*, *Jano*, *Destino* i *Triunfo*, tenien un dossier individual al fons.

A partir d'aquestes 62 carpetes s'ha establert el segon criteri de selecció. Arran de la meva formació com a filòloga, a més dels interessos i la meva formació periodística, s'han escollit els personatges del món de les lletres, com ara periodistes, escriptors, poetes i lingüistes, i personatges del món cultural, com per exemple músics, cantants i actors.

Taula 2. Personatges del món de les lletres i la cultura entrevistats en televisió i premsa			
	Entrevistat	Àmbit	Codi referència
1	Avel·lí Artís Gener, <i>Tísner</i> (escrit)	Periodista i escriptor	ANC1-389-T-218
2	Clementina Arderiu (escrit)	Poeta	ANC1-389-T-217
3	Eugeni Xammar (escrit)	Periodista	ANC1-389-T-382
4	Francesc de Borja Moll (TV)	Lingüista i filòleg	ANC1-389-T-304
5	Joan Brossa (escrit)	Poeta	ANC1-389-T-228
6	Joan Fuster (TV i escrit)	Escriptor	ANC1-389-T-268
7	Joan Oliver, <i>Pere Quart</i> (TV)	Poeta i dramaturg	ANC1-389-T-314
8	Josep Maria Flotats (TV i escrit)	Actor	ANC1-389-T-264
9	Josep Pla (escrit)	Escriptor i periodista	ANC1-389-T-320
10	Julietta Serrano (TV)	Actriu	ANC1-389-T-352
11	Llorenç Villalonga (escrit)	Escriptor	ANC1-389-T-379
12	Lluís Llach (TV)	Músic i cantautor	ANC1-389-T-289
13	Manuel Ibáñez Escofet (TV)	Periodista	ANC1-389-T-279
14	Maria Aurèlia Capmany (TV i escrit)	Escriptora	ANC1-389-T-238
15	Maria del Mar Bonet (TV i escrit)	Cantant i compositora	ANC1-389-T-227
16	Mercè Rodoreda (escrit)	Escriptora	ANC1-389-T-340
17	Miquel Martí i Pol (escrit)	Poeta i escriptor	ANC1-389-T-295
18	Néstor Luján (TV)	Periodista i gastrònom	ANC1-389-T-291
19	Núria Espert (TV)	Actriu	ANC1-389-T-256
20	Paco Candel (TV)	Escriptor	ANC1-389-T-236
21	Pere Calders (escrit)	Escriptor	ANC1-389-T-232
22	Vicent Andrés Estellés (TV i escrit)	Poeta	ANC1-389-T-214

Font: elaboració pròpia a partir del fons ANC1-389

Del resultat d'aquesta selecció, que inclou entrevistes a televisió, a premsa escrita o bé en els dos formats, n'han sortit 22 personatges. Així doncs, aquesta és la mostra que s'estudiarà en aquest treball i que ens permetrà entendre el procés de creació i de treball de l'autora en una primera aproximació a la seva figura des d'aquesta perspectiva, fins ara inèdita.

A partir de la consulta de tot aquest material, hem detectat, en primer lloc, que entre aquests personatges n'hi ha de diferents generacions i que Montserrat Roig era molt jove quan va fer les entrevistes. Per tant, hem decidit tenir en compte aquesta característica a l'hora d'analitzar la mostra.

D'aquesta manera, hem dividit els 22 personatges en tres generacions: els personatges que durant el temps de la República i la Guerra Civil ja eren professionals o ja es dedicaven a la literatura i la cultura, els personatges que durant el Franquisme la seva trajectòria incideix en el procés de recuperació de la llengua i la cultura catalanes i els personatges que pertanyen a la mateixa generació de Montserrat Roig. Com a resultat, aquestes tres generacions esdevenen en tres apartats: *La generació de la República*, *La generació de la represa cultural durant el Franquisme* i *La generació de Montserrat Roig*. Així mateix, a causa del gran nombre d'autors que pertanyen al segon apartat, en aquest cas també hem hagut de fer una subclassificació: *Arts escèniques*, *Periodistes* i *Escriptors i poetes*.

A l'hora d'enfrontar-nos a la mostra escollida del fons personal de l'autora, la primera evidència documental és que els materials conservats són de diferent naturalesa i tipologia, i que poden ser compartits per totes les carpetes o no. D'una banda, hi ha els materials del procés de documentació, que inclouen treballs acadèmics, notes de l'autora de llibres que llegia sobre els autors entrevistats, apunts sobre biografia i bibliografia i retalls de premsa d'altres intel·lectuals i periodistes sobre els personatges. I, de l'altra, hi ha els materials de l'evolució del procés de treball, des que preparava les preguntes fins que es publicava l'entrevista, com per exemple guions, transcripcions manuscrites, esborranys mecanografiats i còpies dels documents finals que enviava a la premsa escrita o feia servir al programa de televisió. Finalment, en el cas de les entrevistes escrites, en la majoria d'ocasions també va guardar el retall de les peces publicades en revists i diaris. Per això, a l'hora de plantejar una classificació de les carpetes no ens hem pogut atendre al criteri quantitatiu del nombre de pàgines.

D'acord amb els criteris exposats, hem elaborat una taula amb diferents aspectes que hem tingut en compte a l'hora de fer l'anàlisi documental: la generació, la documentació, els retalls de premsa, els guions, els temes de les preguntes, l'entrevista manuscrita, l'entrevista mecanografiada, l'entrevista publicada i les cartes. A partir d'aquí, s'ha fet una anàlisi documental amb les respectives descripcions de les carpetes per comprovar quins són els elements en comú i quines particularitats tenen les carpetes seleccionades.

Una vegada feta l'anàlisi documental, i davant la impossibilitat d'accedir a Montserrat Roig, hem plantejat una segona part del treball emprant com a tècnica l'entrevista en profunditat enfocada com a història de vida professional. Per dur-ho a terme, s'ha contactat amb dues persones que van treballar amb Montserrat Roig.

D'una banda, Pilar Aymerich (Barcelona, 1943), fotògrafa especialitzada en fotografia de retrat i de personatge, que treballava amb Roig en les entrevistes que escrivia per a *Serra d'Or*, *Destino* i *Triunfo* per fotografiar els personatges entrevistats. I, de l'altra, Àlex Broch (Barcelona, 1947), crític, assagista, editor i professor universitari, que formava part de l'equip de guionistes del programa *Personatges* de RTVE que presentava Montserrat Roig. Tenint en compte la diferent naturalesa de les materialitzacions periodístiques de les entrevistes i l'ofici concret de cadascun, s'ha plantejat un qüestionari amb algunes preguntes comunes relacionades directament amb el fet de treballar amb l'autora i preguntes concretes sobre les rutines de producció i l'ofici de periodista en el període en què es van dur a terme les entrevistes.

Finalment, per a la part introductòria i biogràfica, a més de fonts documentals de referència, també hem entrevistat autors de generacions que ja no van conèixer Montserrat Roig personalment, però que han volgut estudiar i reivindicar la seva figura, com ara Aina Torres i Albert Forns.

7. Anàlisi documental

Tal com s'ha explicat anteriorment, la primera part d'aquesta recerca correspon a l'anàlisi documental del fons de l'autora i parteix del buidatge que s'ha fet de les carpetes dels 22 personatges entrevistats escollits.

Després de la consulta, s'ha confeccionat la següent taula, seguint el número de carpeta del fons. A partir del diferent material de les carpetes, per entendre el procés de treball de Montserrat Roig, hem tingut en compte deu continguts diferents: els guions³², la documentació, els retalls de premsa, l'entrevista recollida a mà, les versions de l'entrevista a màquina, l'entrevista publicada, els temes de les preguntes atenent el criteri de tipus de material que conté, la generació a la qual pertanyien els entrevistats i les cartes intercanviades. Així doncs, gràcies a aquests continguts es pot comprovar quins són els elements en comú i quines particularitats tenen les carpetes analitzades.

³² Pel que fa als guions, els que no tenen especificada l'autoria és perquè entenem que són els que va elaborar Montserrat Roig. En canvi, els que tenen indicada l'autoria és perquè són els que van fer els col·laboradors del programa *Personatge* de RTVE.

Taula 3. Anàlisi de la mostra

Carpeta personatge	Generació	Documentació	Retalls premsa	Guió	Temes preguntes	Entrevista manuscrita	Entrevista mecanografiada	Entrevista publicada	Cartes
ANC1-389-T-214 Vicent Andrés Estellés	Franquisme	Article d'Estellés sobre Roig Número 1 de la revista <i>Llettraferit</i> , octubre 1981, amb peces dedicades a Estellés	4 peces, de Vicenç Lozano, Àlex Broch i Pere Gimferrer	Guió preguntes entrevista escrita Text retrat entrevista audiovisual Guió entrevista audiovisual fet per Àlex Broch i Maria Antònia Oliver Guió entrevista audiovisual fet per Roig	Infància, guerra, postguerra, periodisme, poesia i obra	Ø	4 versions: Respostes transcrits en català Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista final en català amb correccions Entrevista audiovisual transcrita en català	“Encuentros (fugaces) con Vicent Andrés Estellés” (<i>La Calle</i> , juliol del 1979)	1 (Estellés a Roig)
ANC1-389-T-217 Clementina Arderiu	República	Apunts sobre biografia	2 peces, d'Albert Manent i J.M. Capdevila	Ø	Escriptura, ofici d'escriure, lectures, esposa i mare, Pau Riba, escriptors i exili	Sí	2 versions: Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en català en net	Ø	Ø
ANC1-389-T-218 Avel·lí Artís, Tísner	República	Document del resum de premsa de l'escriptor del mes	Ø	Ø	Família, escola, exili, Mèxic, Born i ofici d'escriure	Ø	3 versions: Respostes transcrits en català Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en català en net	Ø	6 (Artís a Roig)

ANC1-389-T-227 Maria del Mar Bonet	Mateixa generació	Ø	Ø	Text retrat entrevista audiovisual Guió preguntes entrevista audiovisual	Arrels, Barcelona, Mallorca i idees	Sí	1 versió: Entrevista final en català amb correccions	“Maria del Mar Bonet, una canya al vent” (<i>Serra d'Or</i> , novembre del 1974)	1 (Bonet a Roig)
ANC1-389-T-228 Joan Brossa	Franquisme	Apunts sobre el llibre <i>Calç i rajoles</i>	4 peces, de Robert Saladrigas, Alexandre Cirici, Pere Gimferrer i Montserrat Roig	Ø	Família, infantesa, gustos, postguerra, teatre, poesia, altres escriptors, religió, mort, envelliment, enamoraments, líders catalans, votar, ètica i burgesia	Sí	3 versions: Respostes transcrits en català Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista final en català amb correccions	Ø	Ø
ANC1-389-T-232 Pere Calders	República	Apunts sobre vida i obra	Ø	Ø	I inicis professionals, guerra, exili i tornada	Ø	2 versions: Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en català en net	“Pere Calders i el seu món” (<i>Serra d'Or</i> , setembre del 1971)	2 (Calders a Roig)
ANC1-389-T-236 Paco Candel	Franquisme	Ø	2 peces, de J.C. Clemente i Redacció <i>Tele/eXprés</i>	Guió preguntes entrevista escrita	Ús del català i el castellà, arrels, política, vida, escriptura, literatura i periodisme	Sí	1 versió: Entrevista en català en net	“Candel y el oficio de escritor” (<i>Jano</i> , juny del 1973)	Ø

ANC1-389-T-238 Maria Aurèlia Capmany	Franquisme	Apunts sobre biografia	5 peces, d'Àlex Broch, Robert Saladrigas, Josep Francesc Valls, Redacció <i>La Vanguardia</i> i Redacció <i>Canigó</i>	Guió entrevista audiovisual Text retrat entrevista audiovisual	Admiració, pares, Institut Escola, guerra, universitat, ensenyament, escriptura, pedagogia i actriu	Ø	3 versions: Respostes transcrits en català Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en català en net	Ø	1 (Capmany a Roig)
ANC1-389-T-256 Núria Espert	Franquisme	Ø	2 peces, de Santiago Sans i Fabià Puigserver	Guió entrevista audiovisual fet per Jordi Coca Guió entrevista audiovisual fet per Roig	Arrels, vida, compromís país, plaers, físic, canvi de veu i inseguretats	Ø	3 versions: Respostes transcrits en català Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en català en net	“Yerma 1934: Margarita Xirgu 1971: Núria Espert” (<i>Destino</i> , gener del 1972)	Ø
ANC1-389-T-264 Josep Maria Flotats	Franquisme	Ø	1 peça, de Robert Julià	Guió entrevista audiovisual fet per Jordi Coca Text retrat entrevista audiovisual	Liceu Francès, família, triomf, diners, teatre, París i teatre català	Sí	2 versions: Entrevista en castellà en net Entrevista en català en net	“Le Cid de Corneille y un gran actor español: José María Flotats” (<i>Medicina y Cultura: Revista de Actualidades</i> , març del 1973) “Flotats, una imatge d'una emigració” (<i>Serra d'Or</i> , setembre del 1973)	Ø

ANC1-389-T-268 Joan Fuster	Franquisme	Fitxes i apunts sobre biografia	2 peces, de Valerià Miralles i Pere Bohigas	Guió entrevista audiovisual Text retrat entrevista audiovisual	Diverses professions, mestres, intel·lectualitat, Països Catalans, país i cultura catalana, Sueca, vicis, solteria i com es veu	Ø	2 versions: Entrevista en castellà en brut amb correccions Entrevista en castellà en net	“Joan Fuster: ¿un Diderot de pueblo?” (<i>Destino</i> , juliol 1972)	10 (Fuster a Roig) 1 (Roig a Fuster)
ANC1-389-T-279 Manuel Ibáñez Escofet	Franquisme	Ø	1 peça, de Rosa Maria Piñol	Guió entrevista audiovisual Text retrat entrevista audiovisual	Censura, deïxebles, independència, relació periodistes, cristianisme, catalanisme i polítics	Ø	Ø	Ø	5 (Ibáñez a Roig)
ANC1-389-T-289 Lluís Llach	Mateixa generació	Apunts sobre biografia	1 peça, de Joaquim Ibarz	Guió entrevista audiovisual	Crítiques, orígens, família	Ø	Ø	Ø	Ø
ANC1-389-T-291 Néstor Luján	Franquisme	Ø	Ø	Guió preguntes entrevista escrita Guió entrevista audiovisual Text retrat entrevista audiovisual	Desvetllament cultural i periodístic, pensament, actitud vital, tauromàquia, gastronomia, castellà	Sí	1 versió: Entrevista en castellà en net	Ø	1 (Luján a Roig)

ANC1-389-T-295 Miquel Martí i Pol	Franquisme	Poemes de l'autor i el document "La lliçó del poeta Miquel Martí i Pol", de Roig	Ø	Text retrat entrevista escrita Guió entrevista escrita	Infància, poesia, relació amb altres escriptors, obra, influències, poesia nacional, models literaris, literatura catalana i poetes catalans	Ø	1 versió: Entrevista en català en brut amb correccions	Ø	3 (Martí i Pol a Roig)
ANC1-389-T-304 Francesc de Borja Moll	República	Ø	2 peces, d'Àlex Broch i Redacció <i>Avui</i>	Text retrat entrevista audiovisual Guió entrevista audiovisual fet per Àlex Broch Guió entrevista audiovisual fet per Roig	Vida, família, capellà, seminari, diccionari, Alcover, IEC, idees, manera de ser, empresa editorial, Mallorca i l'home	Ø	Ø	Ø	2 (Borja Moll a Roig)
ANC1-389-T-314 Joan Oliver, Pere Quart	República	Apunts sobre vida i obra Fitxes amb títols d'articles d'altres autors	21 peces, de Montserrat Roig, Joan Oliver, Terenci Moix, Redacció <i>El Món</i> , Assumpció Maresma, Xavier Borràs, Joaquim Molas, Fèlix Pujol, José Martí Gómez, Joaquim Marco, Antoni Bartomeus, Josep Maria Figueras, Antoni Cases, Josep Fualí, Baltasar Porcel, Xavier	Text retrat entrevista audiovisual Dos guions preguntes entrevista audiovisual Guió entrevista audiovisual fet per Àlex Broch Guió entrevista audiovisual fet per Roig	Orígens, literatura, pseudònim, obres, Grup de Sabadell, exili, teatre, premi d'Honor de les Lletres Catalanes, ironia, sarcasme, mala llet, home lleig, sàtira, vida que porta, economia, tipus de gent que suporta menys i política	Ø	Ø	Ø	6 (Oliver a Roig) 1 (Roig a Oliver)

			Bru de Sala, Redacció <i>El Periódico</i> , Albert Fargas, Jaume Caldentey						
ANC1-389-T-320 Josep Pla	República	Fitxes amb apunts d'articles d'altres autors Fitxes amb citacions de Pla Article "Sobre las semblanzas de Josep Pla", de Claudio Guillén "Algo sobre la irritación que provoca Josep Pla", de Roig "<i>Les horas</i>: la fugacidad de la vida vista por un contemplativo", de Roig	25 peces, de Montserrat Roig, Antoni Pasqual, Baltasar Porcel, Joan de Segarra, Joan Fuster, Jaume Miravittles, Jose Batlló, Pere Gimferrer, Joaquim Marco, Joaquim Molas, Dionisio Ridruejo, Maurici Serrahima i Redacció <i>Destino</i>	Guió entrevista escrita	Mas Pla, personatge, escriptor més important de Catalunya, país, política, dona i ofici d'escriure	Sí	3 versions: Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en castellà en brut amb correccions Entrevista en castellà en net	Ø	1 (Pla a Roig) 1 (Josep Vergés, editor de Pla, a Roig)
ANC1-389-T-340 Mercè Rodoreda	República	Treballs acadèmics Apunts sobre vida i obra	8 peces, de Jordi Llovet, Montserrat Roig, Màrius Carol, Rosa Maria Pereda, Redacció <i>El País</i>, Maria A. Capmany i Gabriel García Márquez	Guió entrevista escrita	Vida, literatura, llengua, flors, exilit influències, periodisme, mort, pors, personatges femenins, religió, escriure: vocació o professió, i futur Catalunya	Sí	2 versions: Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista final en català amb correccions	"El somriure de la Mercè Rodoreda" (<i>Oríflama</i>, abril 1972) "El aliento poético de Mercè Rodoreda" (<i>Triunfo</i>, setembre 1973)	8 (Rodoreda a Roig) 1 (Roig a Rodoreda)

ANC1-389-T-352 Julieta Serrano	Franquisme	Ø	Ø	Guió entrevista audiovisual	Arrels, feina, vida intel·lectual, caràcter, diners, actriu, art i vida privada	Ø	Ø	Ø	Ø
ANC1-389-T-379 Llorenç Villalonga	República	Apunts sobre vida i obra	10 peces, de Montserrat Roig, Josep Maria Llompart, Josep Maria Benet i Jornet, Josep A. Baixeras, Pere Gimferrer, Joan B. Marquès, Miquel Dolç i Baltasar Porcel	Text retrat entrevista audiovisual	Animals, família, intel·ligència, infància, joventut, turisme, jueus, <i>Bearn</i> , psiquiatria, <i>El misantrop</i> , procés novel·la, escriptura per ser immortal o sobreviure	Sí	6 versions: Respostes primera part transcrits en català Respostes segona part transcrits en català Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista final en català amb correccions Entrevista en castellà en brut amb correccions Tres versions idèntiques de l'entrevista en castellà en net	“Llorenç Villalonga: nostalgia de un mundo” (<i>Jano</i> , gener del 1974)	6 (Villalonga a Roig)

ANC1-389-T-382 Eugeni Xammar	República	Ø	1 peça, de Josep Pla	Ø	Periodisme, vida, viatges i cultura catalana	Sí	2 versions: Entrevista en català en brut amb correccions Entrevista en castellà en brut amb correccions	Ø	1 (Xammar a Roig)
---------------------------------	-----------	---	----------------------	---	--	----	---	---	-------------------

Tal com s'ha exposat anteriorment, i per fer-ne una anàlisi més exhaustiva, hem dividit els personatges en tres generacions, que esdevenen en subclassificacions: *La generació de la República*, *La generació de la represa cultural durant el Franquisme* i *La generació de Montserrat Roig*. És a dir, aquells personatges que durant el temps de la República i la Guerra Civil ja eren professionals o ja es dedicaven a la literatura i la cultura, els personatges que durant el Franquisme la seva trajectòria incideix en el procés de recuperació de la llengua i la cultura catalanes i els personatges que pertanyen a la mateixa generació de l'autora.

7.1. La generació de la República

En aquesta classificació hi corresponen els següents personatges: Joan Oliver, *Pere Quart* (Sabadell, 1899-1986), Josep Pla (Palafrugell, 1897-1981), Mercè Rodoreda (Barcelona 1908,1983), Llorenç Villalonga (Palma, 1897-1980), Francesc de Borja Moll (Ciutadella 1903-1991), Avel·lí Artís Gener, *Tísner* (Barcelona 1912-2000), Pere Calders (Barcelona 1912-1994), Clementina Arderiu (Barcelona, 1889-1976) i Eugeni Xammar (Barcelona 1888-1973). En total, són nou carpetes, però n'hi ha quatre que destaquen per sobre de la resta, atès que contenen més material i recullen més contingut més variat sobre el procés de treball de Roig, de manera que es converteixen en les carpetes model i de referència. En concret, són les carpetes de Mercè Rodoreda, Josep Pla, Llorenç Villalonga i Joan Oliver, quatre de les figures més importants de la literatura catalana contemporània.

Figura 1. Carpetes de Mercè Rodoreda, Llorenç Villalonga, Josep Pla i Joan Oliver | Font: elaboració pròpia

En primer lloc, cal aturar-se en la carpeta de Mercè Rodoreda, perquè és la que aplega tota mena de contingut. Pel fa a la documentació, tal com està ordenada actualment a l'ANC, hi ha vuit retalls de diari de peces d'altres autors o de la mateixa Roig sobre Rodoreda: “Mercè Rodoreda: la pasión del estilo”, de Jordi Llovet (*La Vanguardia*, 19 d'abril del 1983); “Mercè Rodoreda o el desengaño”, de Montserrat Roig (*Tele/eXprés*, 28 de juliol del 1971); “Mercè Rodoreda: el Nobel no será nunca para un escritor catalán”, de Màrius Carol (*El Periódico*, 19 de març del 1982); “Mercè Rodoreda, en el cine: leo y veo *La plaza del diamante* como si no fuera mi obra”, de Rosa Maria Pereda (*El País*, 20 de març del 1982); “Mercè Rodoreda falleció, a los 73 años, de una dolencia hepática” (*El País*, 14 d'abril del 1983); “La muerte de Mercè Rodoreda supone la desaparición de una de las mayores figuras de la literatura catalan” (*El País*, 14 abril 1983); “Mercè Rodoreda o les coses de la vida”, de Maria Aurèlia Capmany (*Serra d'Or*, maig del 1968), i “¿Sabe usted quién era Mercè Rodoreda?”, de Gabriel García Márquez (*El País*, 18 de maig del 1983).

D'altra banda, conté quatre treballs acadèmics, *The angle of vision in the novels of Mercè Rodoreda* (1980), de Marcè Clarasó; *Exile, gender and Mercè Rodoreda* (1986), de Geraldine Cleart Nichols; *Homage to Mercè Rodoreda*, de *Catalan Review* (1987), i *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda* (1976), de Carme Arnau. Així mateix, també hi consten sis documents amb apunts de Roig entorn de les obres de Rodoreda, com ara *La meva Cristina i altres contes*, *Aloma*, *Mirall trencat* i *La plaça del diamant*.

En relació amb l'entrevista, hi ha un guió de 31 preguntes —sobre la vida, la literatura, la llengua, les influències, l'exili, les flors, l'escriptura com a professió o vocació, la mort, les pors, la religió i el futur de Catalunya— i l'entrevista recollida a mà, que després va transcriure a màquina amb les descripcions incloses, una versió que va derivar en una altra amb correccions. En aquest cas, no hi consta la versió definitiva en net, però sí que hi trobem el retall de revista de l'entrevista publicada a *Triunfo* en castellà, “El aliento poético de Mercè Rodoreda” (setembre del 1973), una entrevista que es va publicar en català al seu llibre *Retrats paral·lels* i a l'antologia que han fet els periodistes Albert Forns i Gemma Ruiz. A més, recull el retall de revista d'una altra entrevista publicada a *Oriolama*, “El somriure de la Mercè Rodoreda” (abril del 1972). Finalment, hi ha nou cartes, vuit de Rodoreda a Roig i una de Roig a Rodoreda, escrites entre el 1973 i el 1982, tant per citar-se per a l'entrevista com per parlar de temes personals.

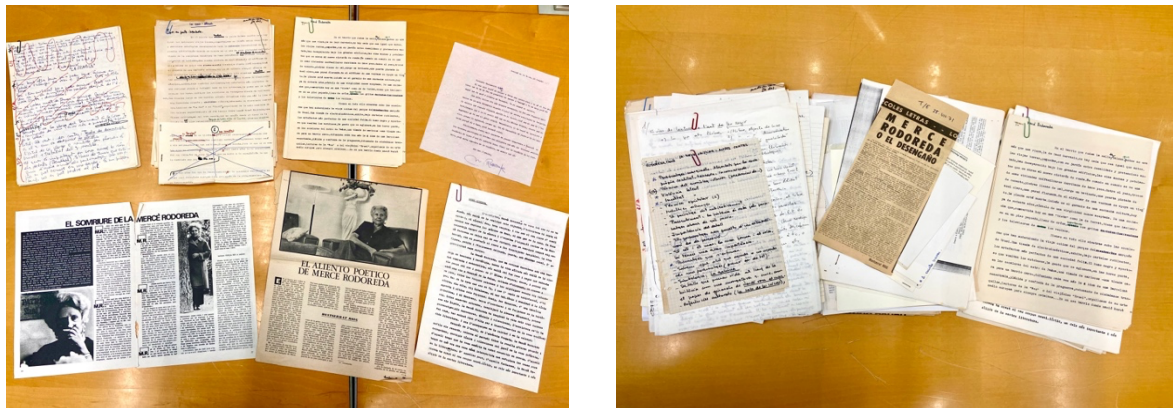

Figura 2. Contingut de la carpeta de Mercè Rodoreda (ANC1-389-T-340) | Font: elaboració pròpia

En segon lloc, la carpeta de Llorenç Villalonga destaca perquè és a l'única en què consta que l'entrevista es va fer en dos dies, l'1 de juny del 1973 i el 5 de juny del 1973, tal com indiquen les versions transcrits a màquina, que sorgeixen de l'entrevista recollida a mà, de 28 pàgines. A banda, de les dues transcripcions a màquina en surt una versió final amb correccions, acompanyada d'una altra còpia amb més correccions. Totes aquestes versions són en català, però com que l'entrevista es va publicar a *Jano*, també hi ha l'entrevista traduïda a màquina en castellà, de la qual se'n deriven tres versions idèntiques en net amb correccions.

Roig va guardar la seva entrevista publicada a *Jano*, “Llorenç Villalonga: nostalgia de un mundo”, i també un reportatge seu titulat “Llorenç Villalonga: el liberalismo se muere”. A banda, en va conservar un altre de Villalonga, “Testimonis de la guerra” (*Lluc*, juliol del 1973), a més d'articles d'altres autors, com per exemple “Un homenatge a Llorenç Villalonga”, de Josep Maria Llompart (*Quaderns de l'Obra Social*, juliol del 1980); “Notes sobre el teatre de Llorenç Villalonga”, de Josep Maria Benet i Jornet (*Lluc*, setembre del 1973); “Villalonga nuevamente”, de Pere Gimferrer (*Destino*, 28 d'octubre del 1972); “Les moralitats de Llorenç Villalonga”, de Josep A. Baixeras (*Serra d'Or*, agost del 1967); “Las mutaciones de Llorenç Villalonga”, de Pere Gimferrer (*Destino*, 10 de d'octubre del 1970); “Llorenç Villalonga o el eterno miedo a los coches”, de Joan B. Marquès (*Tele/eXprés*, 16 de gener del 1974); “Llorenç Villalonga, entre el mito y la reacción”, de Miquel Dolç (*La Vanguardia*, 15 de gener del 1970); “Encuentro con Llorenç Villalonga”, de Baltasar Porcel (*Destino*, 2 de novembre del 1974); “*El misantrop* de Llorenç Villalonga”, de Pere Gimferrer (*Destino*, 30 de setembre del 1972), i “Llorenç Villalonga, profeta apocalíptico”, de Baltasar Porcel (*Destino*, 7 d'octubre del 1967).

Aquests retalls, però, no són tota la documentació confeccionada sobre aquest personatge, perquè també hi ha dues pàgines de notes a mà sobre Villalonga i la seva obra, acompanyades de les pàgines dels llibres corresponents, dues pàgines a mà en què fa una síntesi biogràfica de l'escriptor i fitxes amb informació sobre Villalonga. Malgrat que no hi apareix cap guió, sí que s'ha conservat el text del retrat per a televisió —tot i que no consta cap entrevista audiovisual a Villalonga, de manera que possiblement és del programa *Tot Art* (1976), de RTVE, en què feia en veu en off retrats literaris de personalitat del món de la cultura—, i les preguntes de l'entrevista són entorn de la família, la infantesa, la joventut, els animals, el turisme, els jueus, *Bearn*, la psiquiatria, *El misantrop*, el procés de creació d'una novel·la i l'escriptura. Així mateix, hi ha constància de sis cartes, totes de Villalonga a Roig, sobre la visita a Mallorca per fer l'entrevista i també sobre un contracte amb Edicions 62.

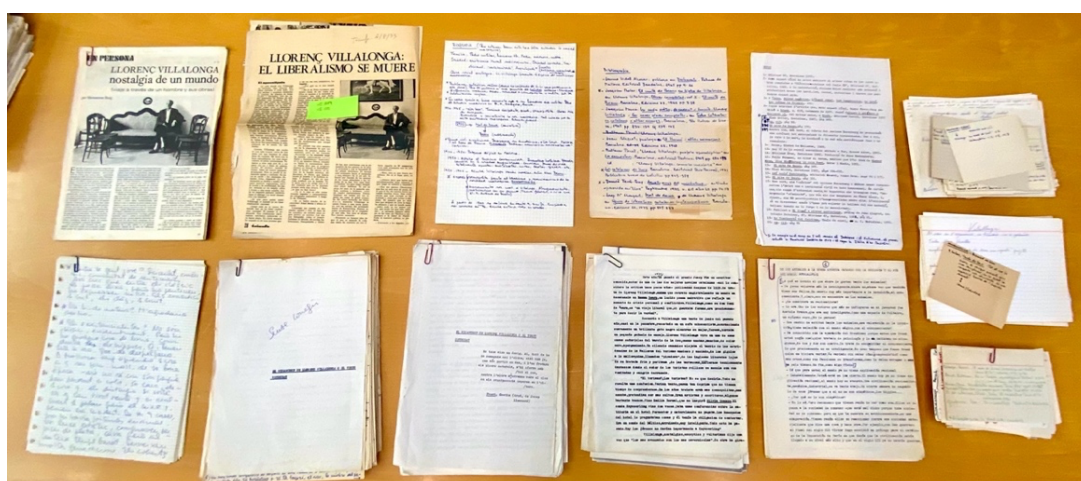

Figura 3. Contingut de la carpeta de Llorenç Villalonga (ANC1-389-T-379) | Font: elaboració pròpia

En tercer lloc, ens centrem en la carpeta de Josep Pla. No destaca precisament per les cartes, ja que només n'hi ha dues: una de l'editor Josep Vergés a Roig perquè participi en un homenatge a Pla i una de Pla del 1972 a Roig, que fins al 2020 va ser inèdita³³. No és sobre l'entrevista, però sí que ha estat força comentada per la frase de Pla “Hem de salvar aquesta literatura, no ho creu?”, perquè l'escriptor volia cedir a la llavors jove autora la idea d'una novel·la que ell no arribaria a escriure mai.

³³ L'escriptor Xavier Pla va treure a la llum la carta a l'article “Una carta inèdita de Josep Pla a Montserrat Roig de 1972” (2020), publicat al número 433 de *Quimera: Revista de literatura*. <https://www.revistaquimera.com/debemos-salvar-esta-literatura/>

Tot i això, el que sí que sobresurt en aquesta carpeta és la part de documentació. Hi trobem unes fitxes dividides per temàtiques —país, pagès, progrés, estil, escriptor, obra, temps, noucentisme i contemplació— amb citacions de Pla que Roig va anar recollint. A part, hi ha més fitxes amb dades biogràfiques de Pla, el document acadèmic *Sobre las semblanzas de Josep Pla* (1979), de Claudio Guillén, i dos articles que va escriure Roig: “Algo sobre la irritación que provoca Josep Pla” (*Tele/eXprés*, 1972) i “Les horas: la fugacidad de la vida vista por un contemplativo” (*Tele/eXprés*, 1972), tant a mà com en retall de diari publicat.

Per acabar de completar aquesta part documental, hi ha 23 retalls més de diaris i revistes d’altres autors o de la mateixa Roig sobre Pla: “Història de la literatura catalana: Josep Pla” (*Fascicles de l’Avui*, núm. 82, 1982); “Josep Pla, l’Empordà en essència”, d’Antoni Pasqual i Piqué (*El País*, 30 d’agost del 1990); “Josep Pla, a debate”, de Baltasar Porcel (*Destino*, 17 de juliol del 1972); “Pla: ‘Un senyor de Barcelona’”, de Montserrat Roig (*Tele/eXprés*, 15 de setembre del 1972); “Pla es mucho Pla”, de Joan de Sagarra (*Tele/eXprés*, 8 de març del 1972); “Josep Pla y sus personajes”, de Joan Fuster (*Destino*, 7 de març del 1970); “Tres homenots de Palafrugell”, de Jaume Miravittles (*Canigó*, 19 de maig del 1973); “Pla, el premi y otras cosas”, de Joan Fuster (*Tele/eXprés*, 22 de juny del 1974); “Josep Pla, oficio de escribir, oficio de vivir”, de Jose Batlló (*Triunfo*, 23 de desembre del 1972); “¿Y Pla?”, de Joan de Sagarra (*Tele/eXprés*, 23 de maig del 1972); “El realismo de Josep Pla” (*Tele/eXprés*, 22 de febrer del 1972); “Josep Pla en sus homenots”, de Pere Gimferrer (*Destino*, 22 d’agost del 1970); “Les horas y el tiempo de Josep Pla”, de Pere Gimferrer (*Destino*, 19 de febrer del 1972); “L’homenot Josep Pla”, de Baltasar Porcel (*Serra d’Or*, agost del 1965); “Josep Pla y la conciencia de escritor”, de Joaquim Marco (*Destino*, 18 de març del 1967); “Josep Pla y la realidad”, de Joaquim Molas (*Destino*, 18 de març del 1967); “La prosa castellana de Josep Pla”, de Joan Fuster (*Destino*, 18 de març de 1967); “La vida amarga, de Josep Pla”, de Joaquim Marco (*Destino*, 3 de febrer del 1968); “Josep Pla ante el XX volumen de su obra catalana”, de Dionisio Ridruejo (*Destino*, 18 de desembre del 1965); “Les obres completes de Josep Pla”, de Joaquim Molas (*Serra d’Or*, 15 d’octubre del 1966); “La llibreta de Josep Pla”, de Maurici Serrahima (*Serra d’Or*, 15 d’octubre del 1966); “Los escritores castellanos opinan sobre Josep Pla” (*Destino*, 18 de març del 1967), i “Los escritores de Cataluña escriben sobre Josep Pla” (*Destino*, 18 de març del 1967).

Així doncs, part de l'entrevista és fruit d'aquesta fase documental. Malgrat que no hi ha cap retall de l'entrevista documental, hi ha recollida l'entrevista a mà en català, juntament amb un petit guió, amb preguntes sobre el paisatge, el mas Pla, el personatge, el debat entorn de si és l'escriptor més important de Catalunya, el país, la política, les dones i l'ofici d'escriure. D'aquí en surt la versió transcrita a màquina en català, després traduïda al castellà, per a *Destino*, en una versió amb correccions i una altra en net.

Figura 4. Contingut de la carpeta de Josep Pla (ANC1-389-T-320) | Font: elaboració pròpia

Fins ara, el resultat final del treball de Montserrat Roig respecte de les carpetes dels personatges esmentats corresponia a peces periodístiques publicades en premsa escrita, en general entrevistes, però, com s'ha apuntat, també hi hem detectat algun reportatge. La quarta carpeta model d'aquesta recerca, que correspon a Joan Oliver, *Pere Quart*, es diferencia dels tres autors anteriors perquè sí que es va dur a terme l'entrevista a la televisió. Per tant, s'ha conservat el text del retrat, un guió de 41 preguntes —sobre els orígens, la literatura, el pseudònim, les obres, el Grup de Sabadell, l'exili, el teatre, el premi d'Honor de les Lletres Catalanes, la ironia i el sarcasme, la mala llet, la sàtira, la vida que porta i l'economia i la política i els polítics—, un altre guió també de Roig més reduït que l'anterior, de 27 preguntes, el guió de l'estructura de l'entrevista i el guió fet per Àlex Broch i Maria Antònia Oliver.

Pel que fa a documentació, hi ha una pàgina manuscrita amb dades biogràfiques de l'autor, apunts a mà sobre la seva obra i fitxes amb títols d'articles d'autors que han escrit sobre Oliver. També hi consten dos articles del mateix Joan Oliver, “*L'amo nou*, un poema inèdit de Pere Quart” (*Tele/eXprés*, 16 de gener del 1974) i “Sobre un discurs del Rei” (*El Món*, 22 de gener del 1982, i un altre de la mateixa Roig, “Pere Quart” (*Tele/eXprés*, 8 de novembre del 1972).

A part, hi ha retalls de premsa de peces d'altres autors, com ara “Joan Oliver y la cultura oficial”, de Terenci Moix (*El Periódico*, 24 de juny del 1986); “Joan Oliver/Pere Quart, l'últim naufragi”, obituari (*El Món*, 20 de juliol del 1986); “Pere Quart, poeta i patriota incorruptible”, entrevista amb la filla de Pere Quart tres dies després de morir, d'Assumpció Maresma (*El Temps*, 30 de juny del 1986); “El testament polític del poeta: aproximat, provisional i relatiu”, de Xavier Borràs (*El Llamp*, juliol del 1986, una vegada mort); “Diàleg amb Pere Quart, a la manera de Monsiuer Becket”, de Joaquim Molas (*El Pont*, abril del 1959); “Pere Quart, ironía, mito y poesía”, de Fèlix Pujol (*La Vanguardia*, 29 de novembre del 1979); “Joan Oliver: ‘El futuro es de los extraterrestres’”, de José Martí Gómez (*El Periódico*, 26 de novembre del 1980); “Joan Oliver versus Pere Quart”, de Joaquim Marco (*El Periódico*, 1977); “Pere Quart, un poeta que nasqué el segle passat”, d'Antoni Bartomeus (*Oriflama*, juny 1970); “Notes a l'entorn de *Vacances pagades*”, de Josep Maria Figueres (*Canigó*, 7 juliol 1973); “Tota la cultura catalana present en l'homenatge al poeta Joan Oliver”, d'Antoni Cases (*Avui*, 29 de novembre del 1980); “El largo camino de Joan Oliver/Pere Quart” de Josep Faulí (*Cultura, suplement setmanal d'El Periódico*, 17 de novembre del 1980); “Joan Oliver, decapitador verbal”, de Baltasar Porcel (*Serra d'Or*, 1966); “Conversa-homenatge de l'autor de *Vacances pagades* amb Xavier Bru de Sala”, de Xavier Bru de Sala (*Tele/eXprés*, 18 de novembre del 1979); “Serrat y Raimon actúan en un mismo acto por Joan Oliver” (*El Periódico*, 29 de novembre del 1980); “Quatre mil mots de Pere Quart”, d'Albert Fargas (*MundoDiario*, 19 de març del 1978); “Un rei de la república poètica”, de Josep Maria Figueres (*Avui*, 15 d'agost del 1976), i “Joan Oliver: ‘Tot és relatiu, provisional i aproximat’”, de Jaume Caldentey (*Tele/eXprés*, 10 de setembre 1975). Per acabar, hi ha recollides set cartes, sis d'Oliver a Roig i una de Roig a Oliver, sobre la quedada per fer l'entrevista, les novel·les de Roig i el grup Enciclopèdia.

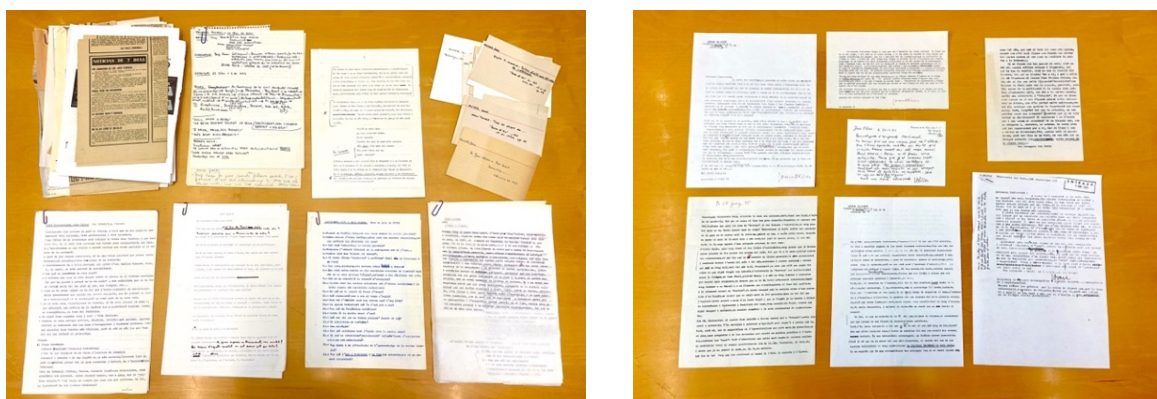

Figura 5. Contingut de la carpeta de Joan Oliver, Pere Quart (ANC1-389-T-314) | Font: elaboració pròpia

Finalment, pel que fa a la resta de carpetes de personatges de la generació republicana, en volem destacar alguns elements específics. Per exemple, a la carpeta de Francesc de Borja Moll hi ha força contingut de l'entrevista audiovisual, com ara el text del retrat del personatge per a la presentació de l'entrevista, la proposta de guió que va elaborar l'assagista Àlex Broch i el guió que va preparar Montserrat Roig. En canvi, la carpeta d'Avel·lí Artís es diferencia pel fet que hi ha un document amb un recull de premsa de l'autor, sis cartes i tres versions a màquina de l'entrevista escrita: la versió original transcrita, la versió amb correccions ja amb les descripcions del personatge incorporades i la versió final de l'entrevista en net. La resta de carpetes, les de Pere Calders, Clementina Arderiu i Eugeni Xammar, són més breus i ni tan sols tenen guió.

Quant a la documentació, a la de Calders hi ha apunts sobre la vida i l'obra; a la d'Arderiu, dos retalls de premsa i apunts sobre la vida i l'obra, i a la de Xammar, un retall de premsa. Per acabar, quant a l'entrevista, totes tres contenen dues versions mecanografiades, però només les de Xammar i Arderiu la recullen manuscrita, i la de Calders, publicada. Ara bé, a les de Calders i Xammar hi trobem cartes, dues i una, respectivament.

7.2. La generació de la represa cultural durant el Franquisme

Els personatges d'aquesta generació són els més nombrosos. Així doncs, per fer una descripció més precisa de les carpetes, els hem dividit en tres subclassificacions en funció de la professió: *Arts escèniques*, *Periodistes* i *Escriptors i poetes*. Els personatges protagonistes d'aquesta generació són Josep Maria Flotats (Barcelona, 1939), Núria Espert (L'Hospitalet de Llobregat, 1935), Julieta Serrano (Barcelona, 1933), Néstor Luján (Mataró, 1922-1995), Paco Candel (Cases Altas, 1925-2007), Manuel Ibáñez (Barcelona, 1917-1990), Vicent Andrés Estellés (Burjassot, 1924-1993), Joan Fuster (Sueca, 1922-1992), Miquel Martí i Pol (Roda de Ter, 1929-2003), Maria Aurèlia Capmany (Barcelona 1918-1991) i Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998).

7.2.1. Arts escèniques

Quant a la carpeta de Josep Maria Flotats, cal assenyalar que hi ha la proposta de guió feta per l'escriptor Jordi Coca i el text del retrat que Roig va fer de Flotats. Pel que fa a la premsa escrita, Roig va guardar les entrevistes que va publicar a *Serra d'Or* i *Medicina y Cultura, revista de actualidades*, "Flotats, una imatge d'una emigració" (setembre del 1973) i "Le Cid de Corneille y un gran actor

español: José María Flotats” (març del 1973), amb les respectives versions en net escrites a màquina, a més de l’entrevista recollida a mà. Finalment, destaca el fet que hi ha molt poca documentació, només un retall de premsa de l’article “José María Flotats, un español en París”, de Robert Julià.

Seguint la mateixa línia, a la carpeta de Núria Espert també s’ha conservat la proposta de guió elaborada per Jordi Coca, però en aquest cas també hi ha el guió que va fer a part Montserrat Roig. De la mateixa manera, hi ha poca quantitat de documentació, només dos retalls de premsa: “La *Yerma* de Víctor García i Núria Espert”, de Santiago Sans (*Destino*, 22 gener 1972), i “Mi escenario de *Yerma*”, de Fabià Puigserver (*Destino*, 22 gener 1972). Així mateix, hi ha tres versions a màquina de l’entrevista —les respostes transcrits en català, en brut en català amb correccions i en net en català—, tot i que no la trobem recollida a mà, però sí publicada. En canvi, la carpeta de Julieta Serrano és la que aporta menys contingut, només hi ha el guió de l’entrevista audiovisual.

7.2.3. Periodistes

Primer de tot, cal assenyalar que la carpeta de Néstor Luján reuneix el guió de les preguntes de l’entrevista escrita —sobre el periodisme, el pensament, l’actitud vital, la tauromàquia, la gastronomia i el castellà—, el guió de l’entrevista audiovisual i el text del retrat de l’entrevista audiovisual, cosa poc habitual a les altres carpetes. Tot i això, no hi apareixen documentació ni retalls de premsa, ni tampoc l’entrevista publicada. Ara bé, sí que la recull a mà i en una versió en net a màquina en castellà. Així mateix, també hi ha una carta que Luján va enviar a Roig.

Per contra, a la carpeta de Paco Candel sí que hi ha documentació, tot i que només dos retalls de premsa: “Paco Candel, en *Personatges*” (*Tele/eXprés*, 19 maig 1978) i “Francisco Candel, el cronista de los pobres”, de J.C. Clemente (*Diario de Barcelona*, 28 octubre 1973). A banda, hi apareix el guió de les preguntes de l’entrevista escrita —entorn de l’ús del castellà i el català, la vida, l’arrelament, l’escriptura, el periodisme, la política i la literatura—, juntament amb l’entrevista recollida a mà, una versió a màquina en català en net i l’entrevista publicada. En aquest cas, no hi ha constatació de correspondència.

La carpeta de Manuel Ibáñez aplega menys continguts que les dues anteriors. Pel que fa a documentació, només hi ha un retall de premsa, “Memoria de un periodista”, de Rosa Maria Piñol (16 desembre 1990), ja una vegada mort, i el guió de l’entrevista audiovisual amb el text del retrat. Així doncs, no hi ha l’entrevista recollida a mà ni a màquina, ni tampoc publicada. Ara bé, hi consten cinc cartes d’Ibáñez enviades a Roig.

7.2.3. Escriptors i poetes

Quant a la carpeta de Vicent Andrés Estellés, de documentació hi ha quatre retalls de diari de peces d’altres autors, un article acadèmic i un número de la revista *Lletraferit* dedicat al poeta. En aquest cas, no hi consta l’entrevista recollida a mà, però sí que hi ha un guió amb 37 preguntes —sobre la infantesa, la guerra, la postguerra, el periodisme, la poesia i l’obra—, tres versions de l’entrevista mecanografiada —transcrita sense les preguntes, amb correccions i amb correccions finals— i una versió de l’entrevista audiovisual transcrita a màquina. A banda, hi ha el retall de l’entrevista escrita publicada a *La Calle*, “Encuentros (fugaces) con Vicent Andrés Estellés” (juliol del 1979). Respecte a la correspondència, només hi ha recollida una carta que Estellés va escriure a Roig el 25 de desembre de 1987, molt posterior a l’entrevista.

En la mateixa línia, hi ha la carpeta de Joan Fuster, que conté el guió de l’entrevista audiovisual juntament amb el text del retrat, fitxes i apunts sobre la vida i l’obra, dos retalls de premsa de Valerià Miralles i Pere Bohigas i, dues versions de l’entrevista —en castellà en brut amb correccions i en castellà en net— i l’entrevista publicada a *Destino*. En aquest cas, el que sobresurt són les cartes que van intercanviar, ja que és de les carpetes que en conté més. Concretament, són deu cartes, en què parlen tant de temes personals com de qüestions professionals i polítiques, com per exemple de la visita de Fuster a Barcelona per fer l’entrevista, d’una Assemblea d’Intel·lectuals, de l’Ateneu Barcelonès, de diferents premis, del PEN Club, de les novel·les, del pròleg d’un llibre, de Joaquim Molas i d’una carta dedica a l’escriptor Josep Iborra a *Destino*.

A la carpeta de Miquel Martí i Pol el que destaca és la gran quantitat de poemes que aplega com a font documental. Així mateix, també inclou el guió de l’entrevista escrita amb el text del retrat. En relació amb l’entrevista com a tal, només hi ha una versió a màquina en brut amb correccions, no hi és recollida a mà ni publicada. Així mateix, hi ha conservades tres cartes que el poeta va enviar a Roig, per parlar de la quedada per fer l’entrevista i de temes polítics, com ara del PSUC.

Quant a la de Maria Aurèlia Capmany, també hi ha el guió de l'entrevista audiovisual amb el text del retrat. Sobre la documentació, hi ha apunts relacionats amb la biografia i cinc retalls de premsa: “Fallece Maria Aurèlia Capmany” (*La Vanguardia*, 3 octubre 1991); “Els fills de l'interior i l'exili enfrontats”, d'Àlex Broch (*Avui*, 6 febrer 1983); “Maria Aurèlia Capmany, la crisi i la rècula de les causes”, de Robert Saladrigas (*Tele/Estel*, 20 gener 1970); “Camilo José Cela y María Aurelia Capmany, un académico madrileño y una *patum* catalana”, de Josep-Francesc Valls (*Correo Catalán*, 20 de gener de 1974), i “Maria Aurèlia Capmany, un lloc entre els vius” (*Canigó*, 28 març 1973). Malgrat que no hi ha l'entrevista recollida a mà ni publicada, hi trobem tres versions a màquina: les respostes transcrits, l'entrevista en brut amb correccions i l'entrevista en net. Així mateix, hi consta que es van intercanviar cartes, tot i que només n'hi ha una de Capmany a Roig.

A diferència de les quatre anteriors, a la carpeta de Joan Brossa no hi ha cap guió, però sí que hi ha documentació, no només de retalls de diari, de Robert Saladrigas, Alexandre Cirici i Pere Gimferrer, sinó també d'apunts que Roig va fer sobre l'obra de Brossa, com ara *Calç i rajoles*. En aquest cas, no hi ha cartes ni l'entrevista publicada ni la versió definitiva a màquina, però sí que hi consta la transcripció a mà i mecanografiada, una versió en brut amb correccions i una versió final amb correccions.

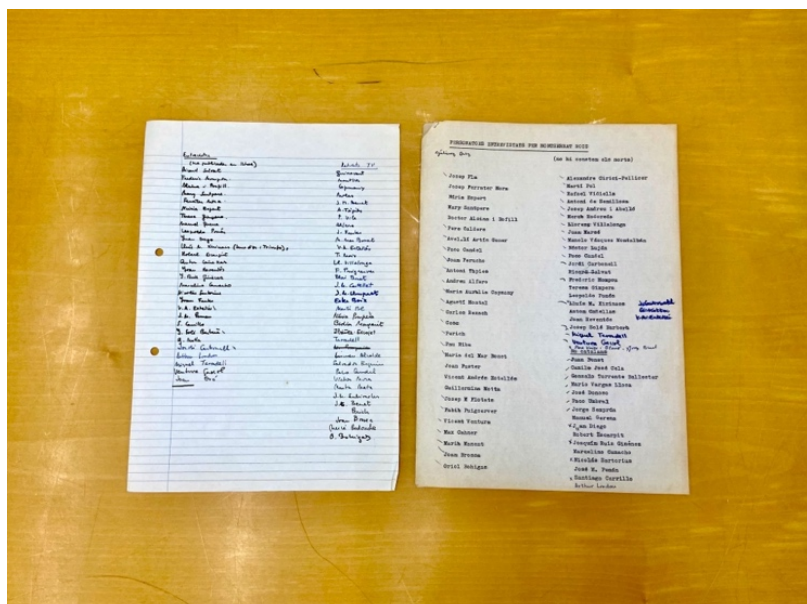

Figura 6. Llista de personatges entrevistats per Montserrat Roig | Font: elaboració pròpia

7.3. La generació de Montserrat Roig

Els personatges que pertanyen a la mateixa generació de l'autora són els músics i cantautors Lluís Llach (Girona, 1948) i Maria del Mar Bonet (Palma, 1947). D'una banda, a la carpeta de Lluís Llach hi ha un qüestionari de 33 preguntes per a l'entrevista audiovisual, un document amb dades biogràfiques del cantautor i un retall de diari del periodista i escriptor Joaquim Ibarz sobre Llach, "Las castraciones de Lluís Llach" (*Tele/eXprés*, 12 de juny del 1978), però no hi ha l'entrevista recollida a mà, ni versions transcrits a màquina, ni retalls de l'entrevista publicada, ni cartes intercanviades. I, d'altra banda, a la carpeta de Maria del Mar Bonet no hi ha cap tipus de documentació, ni retalls de diari, ni treballs acadèmics. Tot i això, sí que hi ha el guió amb les preguntes per a l'entrevista audiovisual amb el text del retrat per introduir l'entrevistada. A banda, hi consta l'entrevista recollida a mà i una versió escrita a màquina amb correccions, com també el retall de l'entrevista escrita publicada a *Serra d'Or*, "Maria del Mar Bonet: una canya al vent" (novembre del 1974). En aquest cas, almenys sí que hi ha una carta, però del 1986, posterior a l'entrevista i de contingut personal.

7.4. L'ofici de periodista en la intimitat

Dins de les rutines de producció i el volum de feina d'un periodista, hi pot haver més temps o menys per preparar les diferents tasques. Roig, però, procurava dur a terme un procés de documentació exhaustiu i ferm, imprescindible per enfrontar-se a una entrevista i tan important o més que la mateixa realització.

A més, en aquest procés de documentació, Roig anava més enllà: feia un procés d'informació com a lectora —que l'enriquia intel·lectualment—, preparava notes i fitxes biogràfiques sobre l'entrevistat —que generava ella mateixa— i buscava fonts de referència d'altra gent, que podien ser treballs acadèmics o retalls de diari de periodistes de professió, com ara Assumpció Maresma i Joaquim Ibarz, o bé d'intel·lectuals i escriptors, com per exemple Terenci Moix, Baltasar Porcel, Joaquim Molas i Jordi Coca, que també l'ajudava amb els guions. De fet, literàriament, Roig tenia Joaquim Molas com a mestre i referent, fins al punt que Joan Fuster li va dir en una de les cartes que es van intercanviar que sortís una mica de Molas i ampliés el ventall de fonts.

Per tant, així com hi ha una part de documentació professional, veiem que també n'hi ha una altra de personal, que ens acosta a la Montserrat Roig persona, a través de les cartes que intercanviava amb els autors entrevistats. Alhora, el fet de recollir citacions dels entrevistats també ens aproxima a la seva part més íntima, perquè triava què guardava i què no dels personatges entrevistats. Al seu torn, això també ens dona una dimensió de Roig com a intel·lectual i personatge.

Així mateix, l'anàlisi de les carpetes ja ens ofereix unes quantes evidències. La principal que detectem és que Roig era molt metòdica i tenia una manera de treballar molt marcada. Precisament, a través dels documents observem un patró, tot i que de vegades no es compleix perquè les rutines de treball en aquell moment no li van permetre guardar-ho tot.

Primer de tot, duia a terme tot aquest procés de documentació professional i personal ja esmentat, mitjançant materials literaris, acadèmics i periodístics. El següent pas era elaborar els guions de les entrevistes. En el cas de les escrites, els elaborava ella mateixa a partir de la documentació, i en el cas de les audiovisuals, tenia col·laboradors que treballaven amb ella i li feien propostes de guions per complementar-los amb els que preparava ella mateixa.

Aquests guions contenien informació de l'entrevistat, però també el text del retrat del personatge i les possibles preguntes per fer durant l'entrevista. Malgrat que els tipus de preguntes es plantejaven d'acord amb l'autor, sempre n'hi havia algunes en comú en tots els entrevistats. La més habitual era sobre les arrels i la infantesa, ja que sempre tenia present la memòria i el no oblit, a part que a ella la infantesa la va marcar molt. També se'n repetien moltes sobre política i el futur de Catalunya i la llengua, qüestions d'actualitat en aquell context social de canvi radical i d'expectativa davant la fi del règim i l'inici de la democràcia. I, com a preguntes més específiques, tenia com a costum preguntar per les pors, la mort, l'estil de vida i quin era l'estatus econòmic de l'entrevistat, és a dir, si es podia guanyar la vida amb la seva professió, qüestió que actualment ens resulta sorprenent perquè no se sol formular.

Pel que fa a les entrevistes audiovisuals, després d'elaborar aquests guions ja pràcticament el següent pas era fer l'entrevista a la televisió. En canvi, en el cas de les entrevistes escrites encara hi havia unes quantes fases més abans d'arribar a l'entrevista final. D'acord amb el que evidencien les carpetes, Roig de vegades recollia l'entrevista a mà en una llibreta, per després passar-la a màquina. Ara bé, en la majoria dels casos hi ha unes quantes versions de l'entrevista mecanografiada.

El fet de ser meticulosa i detallista la portava a revisar-la força vegades i a fer-hi diverses correccions. D'una banda, hi ha la petja documental de les correccions d'errors de picatge, habituals quan es treballava a màquina, i poques d'errors ortogràfics. I, de l'altra, correccions estilístiques, sempre per millorar les oracions o fer-les més precises, com ara canviar-ne alguns substantius o verbs: “sentir els crits” per “suportar els crits” o “entre les pedres plenes de calç, sorgeix una batent, una porta pintada de blau clar” per “entre el guix, trossos de ciment, pedres plenes de calç, sorgeix una batent, una porta pintada de blau clar”. Així, després de fer aquesta mena de correccions, de vegades arribava fins a les tres versions manuscrites. A part, cal tenir en compte les traduccions que feia al castellà, ja que no sempre podia publicar les entrevistes en català. Per tant, això implica fer el mateix procediment abans esmentat en aquesta altra llengua. Finalment, en alguns casos hi consta la versió definitiva mecanografia en net a punt per enviar al mitjà en què havia de publicar l'entrevista i, fins i tot, el retall de l'entrevista publicada.

8. Testimonis d'ofici

La segona part d'aquesta recerca, que té com a objectiu conèixer el procés de treball de Montserrat Roig com a entrevistadora, es planteja a través del testimoni d'ofici gràcies a dos professionals que van treballar amb ella: Pilar Aymerich, en l'entrevista escrita, i Àlex Broch, en l'entrevista audiovisual.

8.1. Pilar Aymerich

Pilar Aymerich (Barcelona, 1943) és una fotògrafa que va començar a estudiar teatre a Barcelona, Londres i París, però que finalment es va decantar per la fotografia i es va especialitzar en el retrat i el reportatge. Aquesta decisió la va portar a treballar amb Montserrat Roig, millor amiga i companya de feina. Junes, des que es van conèixer a principis de la dècada dels seixanta del segle passat fins al 1991, quan va morir Roig, van fer les entrevistes i les fotografies als anteriors personatges per a diferents publicacions periòdiques, com ara *Serra d'Or*, *Destino*, *Triunfo* i *Jano*.

Aymerich ens ha obert les portes del seu estudi per parlar detalladament durant gairebé dues hores dels anys intensos amb Roig. Asseguda en una de les butaques de la sala principal, ens ha ensenyat fotografies dels entrevistats i ens ha explicat com treballava Roig entre bambolines, des del procés de documentació i la realització de l'entrevista fins a la tasca posterior i la publicació final, passant per anècdotes i vivències que ens han acostat a la metodologia de treball de Roig.

1. Recorda quant temps vau treballar juntes?

Sí, més o menys, és fàcil de recordar. La vaig conèixer el 1962, quan vam entrar juntes a l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, que dirigia Maria Aurèlia Capmany amb Ricard Salvat. Em sembla que s'hi va estar dos anys. Després, es va matricular a la universitat i jo me'n vaig anar a Londres i a França per acabar d'estudiar teatre. Per tant, vam estar uns anys sense veure'ns, però ens havíem fet molt amigues. Finalment, el 1968 vaig tornar a Barcelona i a qui vaig trucar primer va ser a Montserrat Roig. Ens vam retrobar al passeig de Gràcia, al bar La Punyalada, que ja no existeix, i ens vam explicar coses dels anys que no ens havíem vist. Aquí és quan ella em va dir que havia començat a escriure i que es volia dedicar a l'escriptura, de manera que jo li vaig explicar que havia començat a fer fotografia a Londres i a França i que en volia continuar fent a Barcelona. Em va respondre que continuéssim aquí juntes i em va proposar d'ajudar-la amb un reportatge per a la revista *Serra d'Or*, "Altres veus als nostres àmbits", per presentar-lo a uns

premis que havia convocat la mateixa revisa per a escriptors joves. Ella en va escriure el text i jo en vaig fer les fotografies. Vam guanyar el premi i aquest va ser el primer reportatge que vam publicar juntes. Així doncs, vam treballar juntes del 1968 al 1991, quan va morir.

2. Com es documentava Montserrat Roig per fer les entrevistes escrites?

Ella era molt professional amb això. O sigui, no entrevistava cap persona sense documentar-se'n abans. Per exemple, per a l'entrevista que vam anar a fer a Mallorca a Llorenç Villalonga es va documentar molt. És una entrevista de quatre pàgines, però al darrere hi ha molta feina: el retrat que fa del personatge i com explica que ens va venir a buscar amb el cotxe a l'aeroport, que ens va deixar una manteta perquè era hivern i que ens va preparar un berenar. Sempre, sempre, sempre es documentava moltíssim per fer una entrevista, a partir de llibres, articles i tota mena de recursos accessibles de llavors.

3. Posàveu en comú aquest procés de documentació abans de fer l'entrevista?

Sí, ho posàvem tot en comú sempre, perquè jo no podia fotografiar un personatge sense saber qui era. Ara es fa moltes vegades, això de fotografiar una persona sense saber qui és ni què fa. A mi m'ha passat de venir un fotògraf amb el periodista i demanar-me: "Perdona, vostè què fa?". Jo això no ho puc entendre, perquè estava acostumada a treballar amb Montserrat Roig, amb periodistes seriosos que es documentava moltíssim. A més, com que jo havia estudiat teatre, a les meves fotos hi havia molta escenografia. Per mi, l'escenografia defineix el personatge. Per exemple, per a l'entrevista a Vicenç Andrés Estellés vam anar a la Barceloneta per fer-li una foto en un carrer amb llençols penjats, per evocar el poema *Els amants*. I Neus Català me la vaig endur a l'estació de França a fer-li les fotos perquè ella [des d'allà] s'havia emportat 180 nens orfes de la República cap a França quan van entrar els feixistes. Per tant, em llegia qui era i què era cada personatge, i alhora ja pensava com el podria enfocar. Sense documentar-nos abans, res de tot això hauria estat possible.

4. Montserrat Roig li passava la seva carpeta de documentació?

Sí, tot i que moltes vegades no hi havia temps i només en parlàvem per telèfon. Però abans de fer l'entrevista sempre quedàvem en un bar per fer un cafè, parlar del personatge i posar coses en comú.

5. Recorda com es posava en contacte amb l'entrevistat?

Si era un escriptor, de vegades es posava en contacte amb l'editorial. I la seva mare també l'ajudava molt amb les trucades. Però tot era molt personal, s'hi solia posar en contacte directament i tot era més casolà. També hi havia casos en què ja coneixíem l'entrevistat del món intel·lectual o perquè ja eren amics de la mateixa generació, però n'hi havia d'altres amb qui no havíem parlat mai. Però ella era tan propera i seductora al mateix temps que fins i tot moltes vegades, quan acabàvem l'entrevista, anàvem a dinar amb l'entrevistat. S'apropava molt als personatges, feia que l'altra persona estigués còmoda, així que entrevista que fèiem, amics que teníem. N'hi havia que ens deien que érem perilloses juntes.

6. L'acompanyava sempre? Hi era tota l'estona durant l'entrevista?

La majoria de les vegades sí. Però mai feia les fotos durant l'entrevista, sempre abans o després, quan parlaven no, no m'agrada fotografiar una persona parlant i gesticulant. I m'hi quedava sempre, no vaig fer mai això de fer una foto abans de començar l'entrevista i marxar. Això sí, de vegades no les feia el mateix dia de l'entrevista perquè el personatge em citava un altre dia. Tot i això, la Montserrat sempre volia quedar-se quan jo feia fotos perquè em deia que moltes vegades la gent, quan s'està fent fotos, està nerviosa per la seva imatge i diu coses que en una entrevista potser no diria. I com que jo també iniciava una mena d'entrevista amb el fotografiat, ella considerava que això era una altra part de l'entrevista. Sempre deia que jo era un complement, que jo donava una visió amb la imatge i que ella en donava una altra amb la paraula, però en realitat aquestes dues visions diferents en feien una. I les fotografies sempre eren interessants perquè retrataven el que la Montserrat deia amb paraules, i les paraules eren interessants perquè miraves la foto i entenies el que deia la Montserrat. Per tant, la manera de funcionar era que ella feia l'entrevista i jo mirava i escoltava, i jo feia les fotos i ella mirava. Amb això hi havia dos comportaments que s'acabaven ajuntant, per això normalment sempre els seus textos tenien a veure amb les fotografies, perquè ella també estava molt per la imatge i després la utilitzava per fer les descripcions.

7. Montserrat Roig portava algun guió a l'entrevista?

Moltes vegades hi anava amb guió i d'altres portava documentació. Segons com veia el personatge, li preguntava unes coses o unes altres. Si el veia còmode, li feia preguntes que no tenia apuntades. Alguns personatges que li deien: "M'has fet dir coses que no havia dit mai!". Fins

i tot moltes vegades preguntava coses mentre jo feia les fotos i havíem de fer un descans perquè contestés. Però no era improvisat, ella portava la seva informació, però sabia canviar de direcció si calia i segons com es comportava el personatge. Això té molt mèrit.

8. Només recollia les entrevistes a mà?

Sí, normalment a mà, però en algunes entrevistes portava magnetòfon i les gravava, tot i que igualment anava apuntant coses, com ara gestos dels personatges o coses que se li acudien al moment. Suposo que també depenia de si ella coneixia el personatge, de si el tenia molt estudiat o no. Després, per entregar-les als diaris o les revistes les passava a màquina. Però abans de lliurar-les se les mirava molt, era molt primmirada.

9. Normalment les feia en un sol dia o les havia de dividir en dies?

Normalment les feia en només un dia, però potser s'hi passava tota una tarda o tot un dia sencer. Eren entrevistes llargues. És que avui dia qui dedica quatre planes o sis planes d'una revista o un diari a una entrevista? Ara és impossible.

10. Sempre les feia en català?

A partir del premi de *Serra d'Or* que vam guanyar, la revista li va oferir fer una sèrie d'entrevistes a personatges intel·lectuals catalans que no havien sortit mai a la nova premsa, o almenys no amb entrevistes de profunditat. Aquestes es publicaven en català, perquè llavors *Serra d'Or* era l'única revista en català que hi havia. Però algunes després es publicaven en castellà, com ara a *Triunfo*, *Destino* i *Jano*, perquè volíem que també es conegués a la resta de l'estat espanyol, però també perquè ens pagaven molt poc i ens anàvem buscant la vida. Aquestes igualment les feia en català i després ja les traduïa. Si en va arribar a fer alguna en castellà, va ser perquè el personatge no era d'aquí i no l'entenia.

11. Quin era el procediment de treball després de fer l'entrevista?

Quan acabàvem l'entrevista, anàvem a un altre bar, a casa seva o a casa meva per discutir coses sobre l'entrevista, sobre com havia anat o com havia vist el personatge. Després, ens miràvem les fotos i, quan les tenia, els hi donava, perquè en el moment de fer l'entrevista les volia tenir al davant, ja que així recordava moments de l'entrevista o per què jo havia decidit fotografiar-lo en aquell lloc. També li servien molt per fer les descripcions i els retrats dels personatges.

Precisament, recordo que per a la descripció de l'entrevista a Oriol Bohigas no ens posàvem d'acord amb el color de la camisa que portava: ella deia que era blau verd, i jo, blau brut. Ens vam estar una hora discutint el color. Però al final, a l'entrevista va posar: "La camisa d'Oriol Bohigas era entre un blau verd i un blau brut". En comptes de posar-hi només el seu punt de vista, hi va posar els dos. Ara bé, una vegada enviades les fotos, jo ja no hi intervenia més, el procés d'escriure l'entrevista fins a enviar-la el feia ella sola.

12. Recorda alguna anècdota o detalls de certs entrevistats?

Recordo que per a l'entrevista amb Mercè Rodoreda, per exemple, estava molt nerviosa, li feia respecte. I a sobre li havia dit que no volia fotos. La Montserrat em va trucar i em va dir: "Estic molt nerviosa, no portis la càmera, que m'ha dit que no vol fotos perquè ja és gran, però acompanya-m'hi, per favor". Vam anar a fer-li l'entrevista al pis del carrer Balmes i jo no vaig dir ni piu en tota l'entrevista. Ella va començar l'entrevista, que allò era d'una fredor... Era com si dir aquesta noieta guapa, jove, alta... Què ve a fer aquí, saps? Però de mica en mica se la va anar guanyant i van fer l'entrevista. Quan van acabar, ja s'havia relaxat i vaig començar a parlar-hi jo també. No sé com, vaig treure el tema de la jardineria, perquè sabia que a Rodoreda li agradaven molt les plantes. Li vaig comentar que vivia en un àtic a Sagrada Família, que tenia una galeria i que hi cultivava gardènies. Aleshores, vam començar a parlar del cultiu de les gardènies, que eren molt difícils de cultivar, i ja es va acabar de relaxar. Quan vam acabar de parlar, li vaig demanar si li podia fer unes fotos, i em va dir: "Com que m'ho he passat tan bé amb tu parlant de gardènies, doncs sí, t'he agafat confiança".

13. I amb Josep Pla què va passar?

A l'entrevista amb Josep Pla hi va anar amb el Josep Vergés, que era l'editor de *Destino*. Jo no hi vaig anar perquè Pla no volia fotos. L'endemà la Montserrat em va trucar tota empipada i em va dir: "Mira què m'ha dit el Pla! Quan vaig acabar l'entrevista, li vaig dir que començava a escriure i que m'agradaria que em fes algun comentari, però em va mirar de dalt a baix i em va respondre: 'Senyoreta, amb aquestes cames no cal que vostè escrigui'. A més, m'ha tornat a dir que no vol fotos, així que fes el que vulguis". Me'n vaig anar cap a Palafrugell i, quan vaig arribar al mas, va sortir la masovera i em va dir: "Nena, que ve a portar els llibres al senyor Pla?". Li vaig dir que sí i em va contestar que pugés corrent, que m'esperava. Me'l vaig trobar assegut amb la cigarreta i quan vaig entrar em va dir amb aquells ulls: "Hola, maca!". I li vaig dir: "Ai, senyor Pla, quina

il·lusió, li puc fer alguna foto, que soc una admiradora seva?”. Li vaig fer quatre o cinc fotos, amb la bata i la boina, vestit de pagès, perquè quan li feien fotos anava de diumenge. Però de sobte em va dir: “Escolta, nena, i els llibres?”. I li vaig respondre: “Ai, sí, els tinc al cotxe, ara baixo a buscar-los”. I, evidentment, vaig fotre el camp. És l’única vegada que he enredat algú per fer fotos, però és que també m’ho vaig agafar com una venjança pel que havia dit a la Montserrat. Vaig pensar: “Tu estàs aquí fent-te el masclista? Doncs jo ara et faré unes fotos encara que no ho vulguis i, a sobre, vestit de pagès”.

14. També vau viatjar plegades per fer entrevistes?

El 1973 vam anar a País amb deu mil pessetes que vam ajuntar entre totes dues. Pere Ignasi Fages, productor de cinema i molt amic de la Montserrat, que havia fugit de la policia perquè era del PSUC, tenia un apartament molt petit allà i ens va posar un matalàs a terra sota una taula i hi vam dormir durant un mes mentre anàvem fent reportatges i entrevistes, com ara a Jorge Semprún i Arthur London, perquè ja tenia la idea de fer *Els catalans als camps nazis*. I el 1982 vam anar a l’Havana, que ens hi va enviar *El País* per fer una entrevista al fill de [Fidel] Castro, però que després no la vam poder fer perquè hi havia unes maniobres de la flota americana i Castro no volia fer entrevistes, així que al final vam entrevistar Carlos Rafael Rodríguez, que era primer ministre i professor d’universitat. I també recordo que vam anar a Itàlia, a fer una entrevista a Rita Levi-Montalcini, premi Nobel de Física. Vam voltar bastant.

15. Com definiria Montserrat Roig com a treballadora en tres adjectius?

Justa, perquè era molt justa a l’hora de fer les definicions i les descripcions dels personatges; sincera, perquè garantia molt la veritat, no s’inventava res, i afectuosa, perquè s’estimava molt la gent, i això és molt important per fer periodisme.

16. Quin tracte teníeu com a companys de feina? Diferenciàveu la feina de l’amistat?

Ho sabíem diferenciar perquè sabíem que hi havia dos llenguatges diferents. Jo m’expressava amb el llenguatge de la imatge, i ella, amb el de la paraula. Però no hi havia cap competició. Ens valoràvem i ens respectàvem molt. Sempre signava les fotos amb el meu nom, i si al mitjà no hi pensaven, reclamava que hi posessin el meu nom. Hi havia una profunda amistat i, a més a més, ens divertíem moltíssim, però en el moment de treballar tot era molt seriós. I això es nota molt en la feina, no és el mateix treballar sense ganes ni sense aquests moments de gaudir i esbojarrar-se.

17. Montserrat Roig se sentia més periodista d'ofici o més escriptora de ficció?

Ella sempre es tancava per escriure i hi dedicava molt temps, però recordo que una vegada em va trucar i em va dir: “Pilar, hauríem de fer més entrevistes, tinc ganes de veure gent, de parlar amb gent”. Quan feia literatura, feia literatura, però de tant en tant necessitava parlar amb persones i fer entrevistes.

18. Considera que es coneix prou la Montserrat Roig periodista? És a dir, s'ha estudiat prou la seva aportació periodística?

Sempre ha prevalgut la Montserrat Roig escriptora. Recordo que quan va morir ja ni es citava que havia estat periodista. Per això en moltes entrevistes jo deia: “Recordeu que la Montserrat també ha estat periodista”. I cada vegada que em fan una entrevista parlo de la Montserrat, és com una obligació. Crec que era un gran periodista i feia la feina molt conscientment.

19. Què ha significat Montserrat Roig per a vostè?

[Amb els ulls brillants i amb llàgrimes] Sobretot, ha estat la meva millor amiga i una persona que m'he estimat molt.

8.2. Àlex Broch

Àlex Broch (Barcelona, 1947)³⁴ és crític literari, assagista, escriptor, professor universitari i editor. Durant els inicis de TVE Catalunya als estudis Miramar, va col·laborar en diversos programes culturals. I així és com després va treballar amb Montserrat Roig al programa *Personatges*. Tot va començar quan el gener del 1977 van proposar a Roig de dirigir i presentar el programa³⁵. Una vegada gravades les dues primeres entrevistes, és a dir, les que corresponien a l'actriu Mary Santpere i al periodista Manuel Ibáñez, li van cancel·lar el programa sense cap explicació, tot i que Roig atribuïda el veto al fet que era comunista i que aleshores era militant del PSUC. Finalment, però, es va arribar a estrenar el setembre del 1977, amb la voluntat de donar a conèixer al públic personalitats rellevants del món de la cultura i de la societat que havien estat silenciades pel Franquisme. Ben aviat, es va convertir en tot un èxit, pel gran poder de comunicació, el domini del gènere de l'entrevista i, sobretot, la manera de treballar de Roig i el seu equip.

A partir de la documentació i les xerrades prèvies, la periodista arribava a tota la informació possible sobre l'entrevistat. Aquesta tasca, però, no era possible sense la feina dels col·laboradors, en qui confiava plenament i sabia delegar-los les feines. Era conscient que no dominava tots els temes i, per això, encarregava a experts com Àlex Broch la confecció d'un informe o un guió previ al definitiu. Ho explica el mateix crític: “Vaig ajudar Montserrat Roig a fer guions d'entrevistes per al programa *Personatges*, però aquests guions no eren els definitius de l'entrevista; era una informació que ella tenia present, readaptava i, segons l'evolució de les respostes, l'entrevista avançava”.

Altres noms de col·laboradors del programa són la musicòloga Montserrat Albet, l'historiador Josep Fontana, els periodistes Àlex Botines i Maruja Torres i l'escriptora Maria Antònia Oliver. En aquest sentit, Broch no recorda cap reunió de treball conjunta amb tot l'equip de col·laboradors, de manera que creu que Roig “buscava assessors segons la personalitat intel·lectual de cadascun dels entrevistats”.

³⁴ S'ha contactat amb Àlex Broch per telèfon i correu electrònic per recollir part d'aquesta informació, però per motius de salut no s'ha pogut fer una entrevista presencial per ampliar-la i veure el material d'arxiu que guarda dels anys que va treballar amb Montserrat Roig al programa *Personatges*.

³⁵ La informació de context i el recorregut televisiu és extreta de l'article “Periodisme televisiu de Montserrat Roig”, de Carmina Roig, publicat a *Capçalera*.

Malgrat tot, diu, la seva feina era simple: “Hi havia la proposta del nom, el treball personal de recerca, el lliurament del guió i ella comentava coses si no les veia o tenia clares o per aprofundir en algun tema que no tenia prou segur, un treball normal”.

Pel que fa a la quantitat de guions, indica que no en sabia dir la xifra exacta, però recorda especialment el d’una entrevista: “Solament tinc molt clara una entrevista, la de Josep Maria Llompart a Mallorca, perquè va significar un viatge i un temps de convivència més prolongat”. De fet, el mateix Broch en guarda una carpeta: “Hi tinc l’entrevista, la base del meu treball, el meu guió, una fotocòpia corregida i les rectificacions que hi va afegir la Montserrat a mà”.

El programa *Personatges* només es va emetre la temporada 1977-1978. El director gerent de TVE a Catalunya, Jorge Arandes, i directius com Joan Munsó i Joan Anton Sàenz Guerrero, amb el vistiplau del director general de RTVE, Rafael Anson, van canviar la programació per a la temporada 1978-1979 i van suprimir els programa *Personatges*, al·legant que “ja no quedaven personatges catalans”. El cas és que Roig tenia previst entrevistar per a la següent temporada persones tan rellevants i diverses com Joan Miró, Salvador Espriu i Salvador Dalí. Tot plegat va desembocar en indignació i repulsa, expressada a partir d’escrits a la premsa, cartes al director de la televisió, anònimes o de personalitats, i cartes de solidaritat, dirigides en privat a Roig.

Malgrat que el programa es va cancel·lar, Broch i Roig van continuar mantenint una relació d’amistat, més enllà de la professional: “La Montserrat i jo érem amics, bons amics, i tinc records d’algunes frases seves que no he oblidat”. En té una de gravada especialment: “Tu series un bon novel·lista perquè ets un gran observador”. El crític aclareix que no la recorda per ell, sinó per ella: “Aquesta frase defineix la seva poètica; si ella creia i deia això, era perquè va ser una gran observadora i la seva literatura és crònica i testimoni del seu temps”. Precisament, Broch també ha escrit articles sobre la narrativa de Roig, publicats a *Serra d’Or*, *Avui* o *El Correo Catalán*, que “refleixen l’actitud que tenia de ser testimoni del seu temps, cosa que comporta ser una bona observadora”. Per acabar, explica una última curiositat: “La Montserrat va néixer al carrer Bailén, a uns cent metres d’on jo visc des de finals dels vuitanta, de manera que vaig ser present el dia que van col·locar el recordatori a la porta de la seva casa i que avui és visible”.

9. Conclusions

L'obra de Montserrat Roig l'ha convertida en una de les escriptores més rellevants de la cultura catalana del segle XX. Biografies, estudis acadèmics i testimonis sempre ens l'han presentada com una gran intel·lectual i una persona curiosa, observadora, exigent, seriosa, meticulosa, detallista, treballadora i implicada. Gràcies a aquesta recerca, ara també hem pogut veure que ho demostren i ho corroboren el seu fons personal, amb els corresponents documents i egodocuments, i dos dels testimonis que hi van treballar, Pilar Aymerich i Àlex Broch.

D'entrada, tant les carpetes del fons personal i els respectius continguts com els testimonis mostren que la seva manera de treballar tampoc no estava cenyida a l'estricta actualitat ni al simple encàrrec de fer una entrevista. Montserrat Roig sempre anava més enllà i, a més de concebre l'entrevista de personatge com una aproximació a la seva experiència vital en conjunt, tenia una mirada a llarg termini que, per exemple, feia que es fixés en tots els detalls durant tot el procés i, fins i tot, que guardés material dels personatges després d'entrevistar-los. Aquesta manera de fer transcendeix l'autoexigència en l'ofici i és una prova de l'admiració que tenia per a certs autors i de la relació privada que hi va establir.

Així doncs, el patró de treball que posa de manifest el seu fons personal queda reforçat pel seu propi caràcter, també explicat pels testimonis. Per exemple, Pilar Aymerich ens exposava que Roig no feia cap entrevista sense abans documentar-se exhaustivament. De fet, moltes vegades compartia aquest procés amb la mateixa Aymerich, ja que entenien que el periodista i el fotògraf havien d'anar de bracet. Fins i tot Roig feia preguntes als entrevistats mentre Aymerich els fotografiava, perquè volia aprofitar qualsevol moment i detall per extreure tota la informació possible al personatge. D'aquesta manera, Roig també trencava amb l'espai i el temps establert amb l'entrevistat i aconseguia repreguntar o ampliar informació gràcies a la manera de treballar en equip amb Aymerich. Per tant, tot i la seva preparació metòdica, donava marge a l'espontaneïtat, la improvisació i la curiositat intrínseques al seu caràcter.

En la mateixa línia, Àlex Broch ens indicava que Roig era molt observadora i triava amb consciència el col·laborador en funció de l'entrevistat i ens remarcava la capacitat que tenia per sortir del guió i reconduir l'entrevista si el desenvolupament i l'entrevistat ho permetien.

Així mateix, també cal tenir en compte el context d'aquestes entrevistes. Es van fer durant la Transició, quan Roig era molt jove i els intel·lectuals catalans que havien estat silenciats durant el Franquisme encara no tenien gaire espai als mitjans de comunicació. En el seu cas, cal assenyalar que ho va fer de manera sistemàtica, reivindicant així la cultura i la llengua catalanes, i que ho va posar en pràctica tant a la premsa escrita, publicant en revistes culturals de referència, com a RTVE, l'única emissora televisiva del moment.

En aquest sentit, tampoc no hem d'oblidar que, d'acord amb la mostra escollida per a aquesta recerca, va entrevistar figures de la literatura i la cultura catalana que coneixia personalment perquè eren de la seva generació, amb qui podia compartir altres espais, com ara la política o l'oci. Cal assenyalar, però, que també va assumir el repte d'enfrontar-se com a jove periodista a tòtems de la cultura catalana, com ara Mercè Rodoreda, Llorenç Villalonga, Joan Oliver i Josep Pla, a qui admirava profundament.

De fet, les carpetes i els testimonis ens ofereixen dades destacables de les entrevistes amb aquests autors que demostren l'admiració que tenia cap a ells i el repte que va suposar entrevistar-los. Per exemple, Aymerich ens explicava que Mercè Rodoreda no volia fotos i que Roig estava molt nerviosa el dia de l'entrevista, ja que li tenia un gran respecte. Precisament, la carpeta de Rodoreda és la que conté més informació de tota mena. En el cas de la carpeta de Llorenç Villalonga, observem que l'entrevista amb l'escriptor va ser tan profunda i llarga que Roig la va haver de dividir en dos dies i el resultat va ser un primer esborrany mecanografiat de més de 50 pàgines. En canvi, l'entrevista amb Josep Pla va ser més tensa, ja que l'escriptor es va mostrar distant i dur. Tot i això, es va declarar gran admirador de Roig en una carta que li va enviar el 1972, el mateix any que el va entrevistar. Finalment, amb Joan Oliver es van intercanviar tantes cartes que en una el mateix escriptor revela a Roig: "Em sembla que ara ja podem dir que som amics". A més, van acabar establint una relació tan estreta que fins i tot hi va haver moments de flirteig i admiració en la intimitat.

Tot el que s'ha exposat fins ara esdevé una primera aproximació al llegat de Roig des d'una perspectiva inèdita i amb les limitacions pròpies del que significa no tenir altres investigacions de referència anteriors sobre el seu fons, i del fet que es tracta d'un Treball de Fi de Grau.

La importància de la figura de Montserrat Roig i el seu llegat ens fan pensar en altres futures recerques. Així doncs, en aquest projecte en concret, s'han escollit 22 carpetes de personatges del món de les lletres i la cultura, però al fons n'hi ha 173 en total. Per tant, es podria continuar la investigació per fer l'anàlisi de totes les carpetes. A més, així com nosaltres hem triat els personatges del món de les lletres i la cultura, una altra recerca possible seria centrar-se en els de la política, per exemple. I, en comptes de classificar-los per professió, un altre plantejament seria classificar-los per gènere, és a dir, fer-ne una anàlisi dividint-los en homes i dones.

Si bé la perspectiva d'aquest TFG s'ha centrat en el moment del procés de treball i la producció, es podria abordar des del punt de vista dels entrevistats. És a dir, contactar amb els personatges que encara són vius, formin part de la mostra d'aquesta investigació o del conjunt de totes les carpetes, i obtenir el seu testimoni de l'experiència de l'entrevista amb Roig i extreure conclusions sobre la seva manera de treballar i entrevistar.

A part, també seria interessant ampliar els testimonis d'ofici. En el nostre cas, només hem entrevistat Pilar Aymerich i Àlex Broch, per tenir una persona de referència per a l'entrevista escrita i una altra per a l'entrevista audiovisual, ja que la font principal d'aquest TFG era el fons documental. Així doncs, una opció seria buscar més testimonis que van treballar amb ella i que es convertissin en la font primària del treball, reforçada amb les carpetes del fons personal, que en aquest cas esdevindrien font secundària.

Altrament, també es podria optar per un enfocament més lingüístic i estilístic. Per exemple, una proposta seria comparar totes les versions de l'entrevista escrita: la manuscrita, la mecanografiada i la publicada. O, més concretament, comparar només les versions de l'entrevista mecanografiada per observar-ne les esmenes i els canvis abans de publicar-la. En aquesta mateixa línia, pel que fa a les entrevistes audiovisuals, es podrien comprar els guions que va elaborar la mateixa Roig i els que van fer els col·laboradors, per detectar aspectes en comú i diferències.

Finalment, en el cas de la seva feina televisiva, una altra línia de recerca a encetar seria accedir al fons del programa *Tot Arts* (1976), de RTVE, disponible en línia, en què feia retrats literaris de personalitats del món de la cultura, i observar quines semblances hi podria haver amb els retrats que va fer després al programa *Personatges* (1977), també de RTVE.

Totes aquestes futures línies de recerca exposades i el fet que aquest TFG sigui una aportació inèdita de l'autora posen de manifest que aquella jove periodista que va acabar formant part del cànon de la literatura catalana, com alguns dels seus admirats entrevistats, és un objecte d'estudi viu i polièdric. A més, també són una evidència de la motivació per la qual s'ha fet aquest TFG: el desconeixement de la faceta periodística de Montserrat Roig. Al capdavant, la meua admiració per ella ha estat el motor d'aquesta recerca com a contribució a la seva figura i a donar a conèixer la seva tasca com a periodista i, més concretament, com a entrevistadora.

10. Bibliografia

AYMERICH, P. (1994). *Montserrat Roig: un retrat*. Barcelona: Institut Català de la Dona.

BAUTISTA, Y. X. (2020). *Escrituras subversivas: una mirada comparativa transatlántica de las obras de Gioconda Belli y Montserrat Roig* [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra]. Tesis Doctorals en Xarxa (TXD). <http://hdl.handle.net/10803/668942>

BURGUET, F. (2015). *El mejor libro jamás escrito sobre entrevistas: técnicas, estrategias y poder de la entrevista periodística*. Barcelona: Editorial UOC.

CLARET, J. I J, SUBIRANA (2018). «Un santoral laic de referència. Les sèries d'entrevistes a figures culturals en el tradofranquisme». *Catalan Review* (32), 23-43.

ESPINET, F. (1994). *Teoria dels ego-documents. La literatura del jo i la història*. Barcelona: Llibres de l'Índex. Quaderns de comunicació / 3.

EVERLY, K. A. (2003). *Catalan Women Writers and Artists: Revisionist Views from a Feminist Space*. Pennsilvània Bucknell University Press.

FRANCÉS, M. A. (2009). «Exilis interiors i exteriors en els personatges de Maria Barba i Montserrat Roig». A C. Cortés i I. Marcilla (Eds.), *Visions de l'exili: literatura, pintura i gènere* (pp. 63-64). València: Brosquil Edicions.

FRANCÉS, M. A. (2010). «“La llengua soc jo”: identitat nacional i de gènere en Montserrat Roig». *Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura: revista de recerca humanística i científica* (21), 47-62.

FRANCÉS, M. A. (2012). *Montserrat Roig: feminisme, memòria i testimoni*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

GARCIA, B. (2016). *Amb uns altres ulls: la biografia de Montserrat Roig*. Barcelona: Roca Editorial

GÓMEZ MOMPART, J. LL. (2016). La gènesi de la premsa diària. Quan els mitjans es fan de masses. Dins a Canosa, F. (dir). *Història del Periodisme de Catalunya* (vol.1) (pp.50-69). Dels inicis a la Guerra Civil. Barcelona: Generalitat de Catalunya i Sàpiens.

GONZÁLEZ, P., ANTEBI A., FERRÉ, T. I ADAM, R. (2015). *Repòrters gràfics: Barcelona, 1900-1939*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Arxiu Nacional de Catalunya.

MARÍN, M. (2019). «Entre la memòria i el mite. Consideracions sobre *Els catalans al camps nazis* de Montserrat Roig». *L'Espill* (60), 5-16.

MATEU, M. (1998). «La entrevista en televisión». Balsebre, A., Mateu, M. i Vidal, D. (Ed.). *La entrevista en radio, televisión y prensa*, p. 149-241. Madrid: Cátedra

MEROÑO, P. (2005). El goig de viure: biografia de Montserrat Roig. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat

NORTH AMERICAN CATALAN SOCIETY (1993). «Woman, history and nation in the works of Montserrat Roig and Maria Aurèlia Capmany», *Catalan Review*, 7(2).

PUNTÍ, J. (2021). «Montserrat Roig, viatge d'anada i tornada». *L'Avenç* (481), 82.

ROIG, C. (1992). «Periodisme televisiu de Montserrat Roig». *Capçalera*, 29, 30-39.

ROIG, M. (1971). *Personatges*. Barcelona: Pòrtic.

ROIG, M. (1975). *Retrats paral·lels*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ROIG, M. (2019). *Retrats paral·lels: una antologia. Tria i pròleg de Gemma Ruiz i Albert Forns*. Barcelona: Edicions 62

ROVIRA, J. (2011). «Vint anys sense la veu de Montserrat Roig». *Capçalera*, 153, 62-65.

SOMOLINOS, C. (2020). *Mujer, trabajo y escritura. Representaciones culturales en la narrativa española contemporánea* [Tesi doctoral no publicada]. Universitat d'Alcalá.

TORRES, A. (2016). *Montserrat Roig: la memòria viva*. València: Sembra Llibres.

VIDAL, D. (2001). *Alteritat i presència: contribucions a una teoria analítica i descriptiva del gènere de l'entrevista periodística escrita des de la filosofia, la lingüística i els estudis literaris* [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. Tesis Doctorals en Xarxa (TXD). <http://hdl.handle.net/10803/4163>